

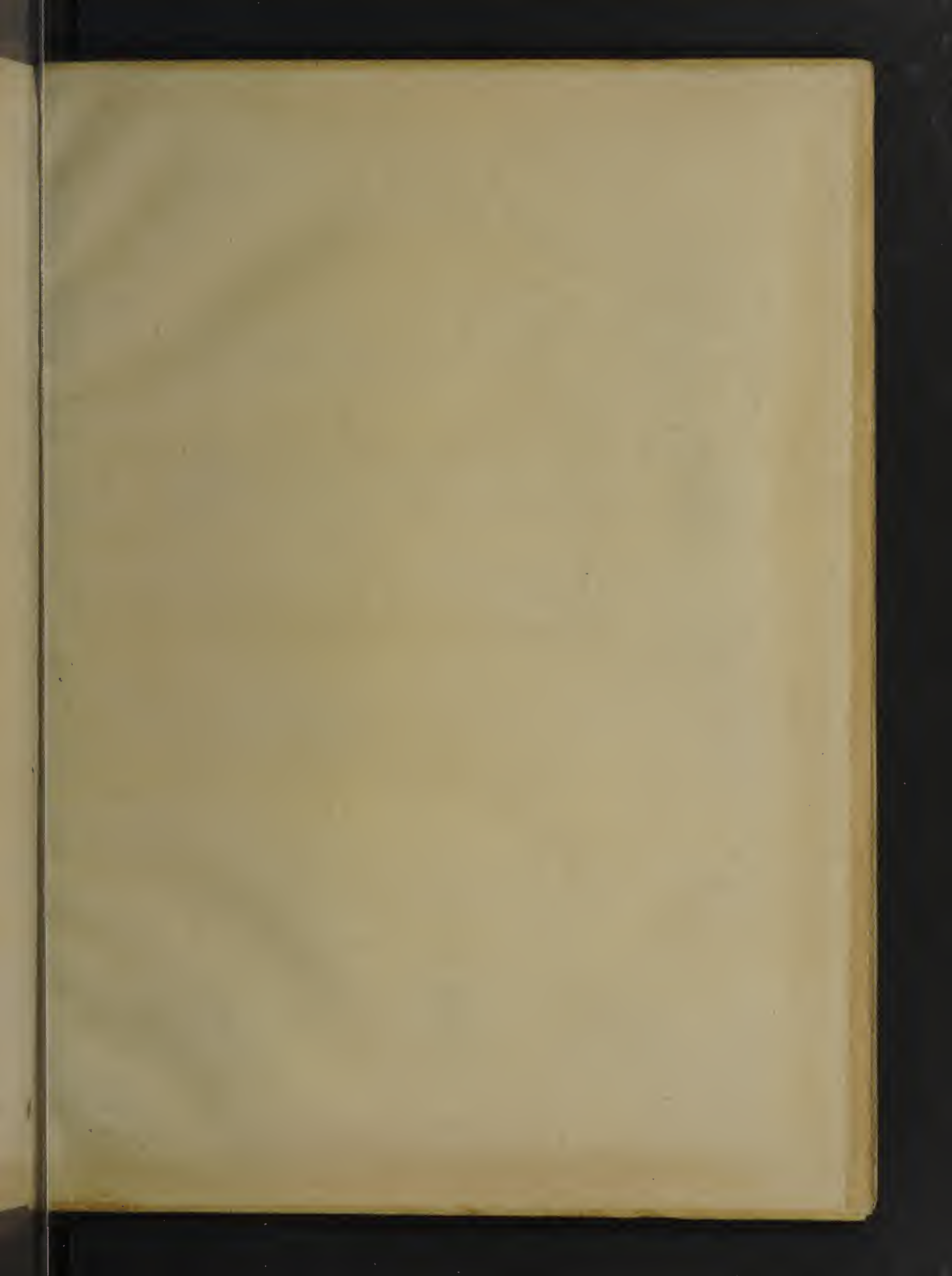

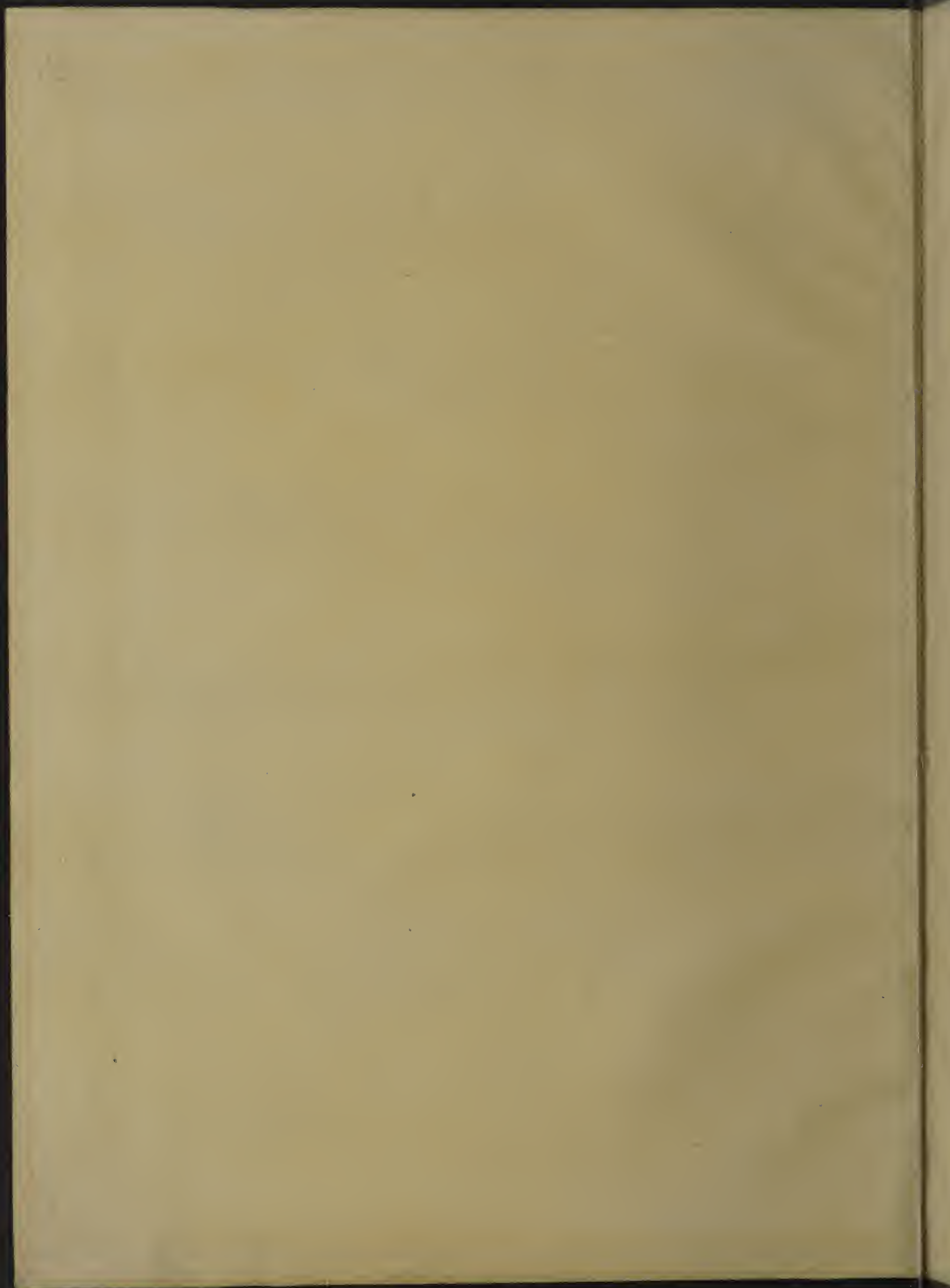

1754

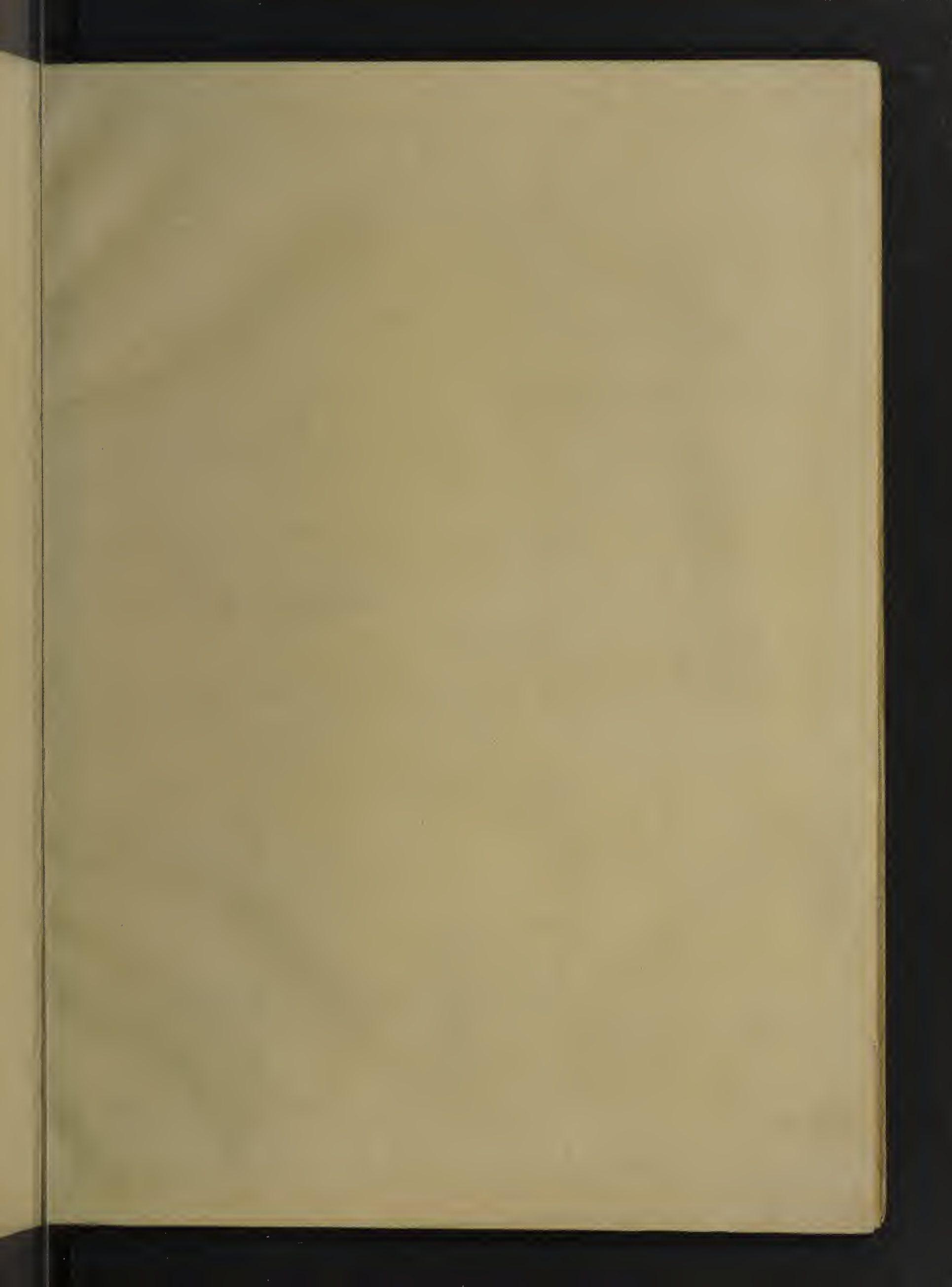
O. xvii m. 16/

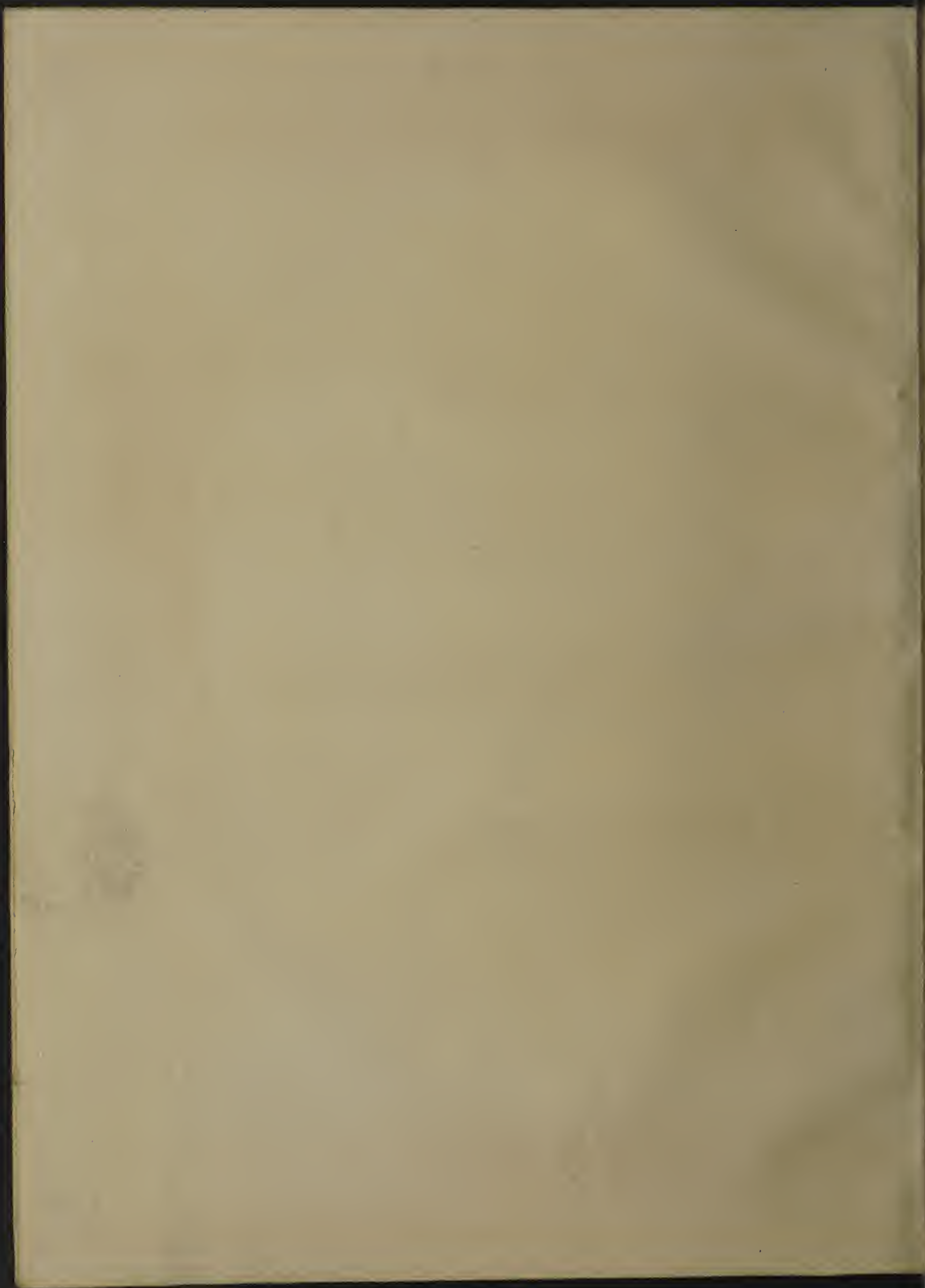
S.T.C. 6839.

DE ARTE NATANDI
Libri duo, quorum Prior regulas ipsius
artis, posterior verò praxin demon-
strationemque continet.

Authore EVERARDO DYGBEIO Anglo
in artibus Magistro.

LONDINI
Excudebat Thomas Dawson.

1587.

Printed and Published by
J. B. Lippincott & Co.
15 North Second Street, Philadelphia, Pa.

Ex imio & illustissimo Viro Ricardo

Wourtleio Armigero, clarissimo musa-

rum alumno : Euerardus Digbeius veram fælici-
tatem,

Trum rem tantilli momēti nomni tno dicare, & ingrauescente calamo meo artem natandi ex infimo ignorantia obliuionisque puluere erigere commiteter; diu mecum (Wortleie dignissime) multumque dubitavi. Quoties enim vel ætatem meam paulò prouectiorem vel animi tui amplitudinem, veramque dignitatem impensius mecum cogitabam: toties opinione istac tacitaque cogitatione, ætate nostra & genoroso animo vestro indigna (idque non sine iusta multorum reprehensione doctorum atque prudentium) tacitus mecum planè me errasse diuinaui. Quid enim leuius aspectu, confirmatæ ætatis vero, togæ & musarum alumno, liquidis ludente vndis, & pueriliter molli aquarum superficie debaechante? quid poenitentiaconiunctius Socraticæ, quidue imprudentius, quàm solida firmaque globi terrestris relicta certitudine, inconstanti aquarum liquori, huc illucque fluenti ac vaci lanti succumbere? Quid oculis tuis clarissimis inusitatius, aut euenire solet insolentius, donis hisce tam ille pidis? Quid auribus absconātius, cœlestis studiosum sophiæ, auram anhelantem ætheream, tricis repentè implicari puerilibus, artemque ornare natandi? Solita tamen & facilè consueta humanitate tua perfunctus (mihi ante omnes musis celebrande Wortleie) si quæ tibi etsi incondite, etsi exiliter, ieiunoque calamo, crassa etsi pinguique Minerna, gratæ tamen sub imaginæ mentis dicauero, oculis æquis illustrabis: facilè intelliges, me togatam his liniolis salutare senectutem, non curuam non decrepitam, non anilem artium liberalium desuetudinem, sed maesta virtute & gloriosa fronde, mensis Maij instar Appollinisque lauri efflorescentem, iuuentutē Anglicanam: præcipuè verò & præ alijs vestram, vestrique animi veram expressamque imaginem *Cantabrigiensem*. Quæ vt quondam tibi puerilibus nondum soluto vinculis & laxato generosæ educationis clarum specimen frequenter edidit: ita hodie pristina non oblita facunditatis musæuè prioris, cæteris si non

EPISTOLA

præluceat musarum nutricibus, lucet tamen omnibus & euidenter claret, Martis ac Mineræ, togæ, bellique serij & ludi, multò maximè studiosa vndique oculis omnium alteram scientiam indagantium, lumen præbens serenum, radij Titani instar vnicuique coruscans. Huic ego qui quondam altam ἀναλύσεως θεωρίαν, idque *Cantabrigia* ordine approbante Senatorio, ausculante clara claræ iuventutis corona, garriente nuper enata noui dogmatis secta canina, publicè explanauit, hodiè amæniore musas affectans, viam, qua repentinam aquarum perniciem, omnemque lymphatici discriminis anxietatem, quouis tempore quouis loco, quouis denique casu aut periculo arte superare possint, describere; opus gratum futurum, tibi verò non iniucundum, sæpè mecum multūque existimauit. Quibus autem præ studij priuati enixione sedula ac solerti, vel alta rerum arcanarum speculatione, vel serenæ mentis intentione, sacræque sophiæ praxi, vel Academicorum consuetudine, vel augusta reip. administratione, vel rerum familiarium vitæque priuatæ varietate ac vicissitudine, exiguis non licet adesse rebus tempore & vacare: doctissimi illi gaauissimique viri, non inuidebunt (spero) his nostris quàm minimis, imò mirantur potiùs, quòd alta Sicelidum relicta rupe, pristinaque maiora canendi consuetudine, tandem aliquando humiles nostra non erubuit Lymphashabitare *Thalia*. Quòd si assiduam temporis circumuolutionem & diuturnam, animo complectamur, & poenitere tanti non ememus: minimè nobis erit obscurum discipulum prioris esse posteriorem diem nec multum a salute mactæ virtute adolescentiū abhorrere, si sapientis senectutis plena auscultent monita, figant firmiter maiorum suorum institutis vestigia sua. qui quidem dum illarum affinesesse rerum volunt, quas fert adolescentia, tandem magno suo cum dispendio, & experientia penitenti, verè intelligunt a senis ore verbum salutare dilapsū illud: Experto crede. Atque hac in re vt quòd verè sentio, liberè dicam, & in conclusione minimi prælij, maximi momenti sententiam vt præcipitem: in scientijs singulis, omniq; recta vitæ ratione inchoanda, instituendaque, eiusdem expertos si sequamur, a recto veræ virtutis tramite nunquā aberrabimus. Quo quidē sententiæ veræ & omninò salutaris monitu, altiùs paulo in pectus nostrum demisso, non minori cum dolore nostro in timaq; animi acerbitate, quàm totius reipub. detrimento & exitio comperiemus, nullum vnquam telam asperius lateribus eius fuisse

DEDICATORIA.

fuisse infixū, nullum periculū infestius, nullū malū calamitosius, nullum venenum tetrius aut virulentius, eidem vnquam contingisse, quàm cum relicto patrum salutari consilio ac sapiente procax audaxque iuuenilis ardor, omnia noua nouato ignorantiae ritu docere non erubuit. O præclarā maiorū peritiā, & in omni facultate eximiam certitudinem, cuius radius clarus ille quidem & luminosus aditum mihi aperuit ad artem hanc Laconica breuitate describendam, animumque dedit non verecundandi, non dubitandi non mordacis linguæ telum venenatum formidandi nondum incæptum opus abiiciendi, sed aquas licet profundissimas, artemque ipsam (Neptuno duce) animo forti ac constanti aggrediendi. Eoque magis quòd omnes natandi vias, omnes varietates, omnes huius artis conclusiones claris in aquis nonnunquam sum expertus, nihil nostri sequascs moniturus, cuius prius, præcedens non fuerim particeps & præmonstrator peritus. Quod vero simplici natione vel prona vel supina, vel vrinante non contētus, vltiores gradus agilitatis (filum orationis vnà producens) pluresque descripserim: id & huius facultatis alumnus generosè in profundis gestiens, & ipsa ars) quæ certam sibi vndique omni molestiæ diluendæ, omni periculo amouendo, omni denique anxietati abstergendæ, amolendæque viam præmuniuit (non modo postulat, verum etiam efflagitat. Cùmque hominū inclinatio tam diuersa sit & multiplex, natura tã dissidens ac omninò dissentanea, cunctaque sub ancipiti pendent mortalia casu & euentu librantur nonnunquam inopinato: multæ aquæ, & spaciosus amnis amplam nobis artem, certisque regulis ad salutarem vsque vitæ huius anæ conclusionem deductam ac diriuatam suppeditauere. Quæ etsi sub humili orationis amictu, paucisque regulis concisè pertractatis & contextè, compareat: tumida tamen fouet ybera, multoque scientiæ laste distenta: institutionē breuem, veram, dilucidam, cuiusque natationis, cuiusque facilitatis & gratiæ, cuiusque euasionis, siue ludas in aquis, solusque te oblectes siue cum altero contendas, siue immanissimas bestias adoriare, siue serpentum aconita venenosa diffugas, siue merso lintre, subsidente equo, periclitante teipso, emergere studeas, clara quasi luce soleque meridiano exhibet, habens in summo aquarum discrimine præsens semper auxilium: generi quod det humano & dat nulla scientia largiùs, nulla citiùs, nulla salutarius. Quòd si nuper enatæ facultatis huius, aut saltem calamo nostro ab

EPISTOLA

infirmis umbris reuocatae (cum sit iocus recens prorsus ac iuueni-
lis) recentem vna lector expectet, & cerebri feratioris authorem
iuniorem, cuius orationis florem ac viriditatem nondum firmata
viri abstulit aetas, quique ab aureo ornatae orationis fonte, originem
redundantem primo deriuaret, primaque *Syracusio* linea luderet
versu: is vno in conspectu, ponat veneranda canitie simul
ac autoritate poetas Illos nobiles, oratorumque longe principes,
Pyndarum, Aeschilum, Homerum, Orpheum, Platonem, Aristotelem,
aureique fluminis instar reduntantem *Ciceronem*. Qui quidem di-
ferti senes cerebri deum hominumque ingrauescentis ac aetatis pu-
erilis, ludi serijque tantas res, tantaque varietate desinentes, vna o-
rationis temperie, vno calamo, vno penicillo, non sine magna
omnis posteritatis admiratione, famaue eorum perenni & perpe-
tua, diuino tanquam digito de pinxerunt. *Omne tulit punctum qui
miscuit utile dulci.* Et qui seruata artis cuiusque maturitate, vsuque
salutari, eius omnes amantitates, floresque aspectu iucundiores, &
delectamenti maioris, scientificè simul ac ornate, non inopi vo-
cum susurro, non inani dicendi contentione, non stridenti personat
aena; is peritus facultatis suae est magister; cuius *Sola Sophocleo
sunt carmina digna cothurno.* At verò colorum fucumque nitoris
tantum oratione affectare, specie sola delectari & coloris tantum
pulchritudine, exosculari est umbras pueriles; corpus medullam,
sanguinem ipsum, prorsus amittere: sine quibus & arescit prorsus
scribentis calamus, & legentis nonnunquam vacuum cerebrum fit
valdeque ieiunum. Multae palato placent iuuenili dapum varia-
tes, quae digestae semel & per varias corporis venas diffusae, sunt
adeò salutare: multaque multis, multi efferunt laudibus, iuuenes
dum sunt, quae senes saepissimè odio habent, magnoque digna pu-
tent vituperio- Mihi autem ter senis lymphaticae huic lationi annis
dedito fides vlla si est adhibenda, multae quandam perplacere glo-
riosa quasi natandi agilitates ac repentinae, a quibus, post longam
iam & annosam experientiam, ictus prorsus horreo declinoque.
Id quemque maxime decet, quod est cuiusque suum maxime: Virilis
aetatis est prioris temeritatis dolorem praesentem & aculeos senti-
entis, posteritati salutare dogma inuenire. docere, monere etiam su-
is vestigijs insistentes, nequando eiusmodi paenitendi periclitandi-
que discrimine implicentur? Iuuentutis verò proprium censemus,
discere, parere, aliorum periculis sapere. Qua tandem strictis
mani-

DEDICATORIA.

manibus & complicatis, aurea apprehensa catena post multos annos, vita eorum varij discriminis scopulos foeliciter præteruecta, omni cicatrice maculaque nominis ac naturæ immunes, candente salutaris senij cathedra repostæ; non pulcrè modò sibi caueant & musis, verum etiam dulci salutaris orationis subsidio, autem alijs reuelent planè diuinam & non nisi summis ingenij, facilè imbibendam. Iuuenilis verò in nostris theatro vultus erectio, vocis expressio, inconsiderati cerebri præceps effusio foetusque immaturus, sapientis senis eruditæ auribus *Græcis Romanisque* litteris assuetis, quàm sit insipidus, quàm inanis, quàm aridus, quàm omninò vacuus, & sine succo euanidus: nullus est tam incultæ & derelictæ memoriæ senex, nullus tam præcocis ingenij puerulus, quem potest latere. Qui autem huius artis aditum tam apertum iuuentuti inuidentes, me a scribendo deterrere student, dum stridente lingua, triuijs sæpe personent, *Ouidiani* simile quiddam illius: *Non benè conueniunt, nec in vna sede morantur,* tanti gradus maiestas, amorque natandi, cuius omnis actio exercitatioque, minimæ æstimationis semper fuit, locus ludus, leuitas puerilis: maximo ij vagantur opinionis errore, artèque profusè ignorant natandi: siquidem minimarum rerum vsu & exercitatione, maximum sæpè reip. salutis, tranquillitatis, honoris denique in clementum, solet affluere. Ars autem natandi, exili etsi exigui codicis volumine sit constricta, artisque concisæ breuitatis regulis congesta: ipsa tamen per omnes omnium hominum actiones vitæq; recessus liquidò discurrens, vitæ auxilium præsens suppeditando, reliquarum facultatum, siue liberalium, siue mæchanicarum, vna omnium latissimè patet. Immò vero nullus est tam infans in rep. puer, aut decrepitus senex; nullus tam domi togæ assuetus, armisue foris, nulla fors hominum tanta regij tituli sublimitate enitens, tamuè obscuro loco depressa, cui ipsa in aquis periclitanti (vbi nec opes, nec amici, nec generis claritas, nec omnes omnium nobilium tituli, principumque exercitus, auxilium ferre possunt) foelicem sæpè manum vitæque salutarem præsens non porrigit, Lyrici iuxta Poetæ illud:

Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè,

Æquè neglectum senibus puerisque nocebit.

Evidentis huius veritatis vsusque simul natandi præ cæteris insignis, clarum nobis & apertum exhibent testimonium, tot quotā-

EPISTOLA

nis aquis *Cantabrigiensibus*, clari generis absorpti iuvenes, & per-
 untes funditus. Qui arte isthac orbati prorsus ac destituti, horæ
 momento, vitalia simul lumina, & triste nobis & eorum desideri-
 rium reliquerunt. Horum necem imaturam interitumque violen-
 tum (Humanum cum sit humanis casibus ingemiscere) misericor-
 dia multoties profecutus: dolebam equidem & vehementer ange-
 bar, artem natandi tamdiu tot tantorumque magno cum dispendio
 delituisse orbam, paruam, ignotam. Hinc primum traduxit ori-
 ginem pia isthac erga patriam industria nostra, & breuis tracta-
 tatus huius, regulas paucas, veras, salutare, demonstrationemque
 lucidam ac apertam continentis, calamus noster primum initium
 deriuauit. Quæ quidem quòd publicam præcipuè salutem, & ge-
 nerosæ virtutis florem ad optatam maturitatem producere, vitæ
 que tandem seruare incolumen docet: minimæ artis commodo
 maximo amplissimoque commotus tibi (*Wortleie ornatissime*) op-
 timè de rep. merito, & academicis nostris ascribere, protectioni-
 que vestræ fidissimæ supponere ac submouere, rem non adeo in-
 uenustam æstimauit. Qua quidem in re intimam animi mei notio-
 nem tibi vt euoluam, amorisque erga te mei, vultum nudum ex-
 pressamque imaginem vt reuelam: minimè tibi obscurum esse ve-
 lim, anteaetæ ætatis vestræ curriculum (quum aliquot retròactis
 annis, clarissimus musarum alumnus in Collegio nostro extitisti)
 tantam etiam speciem, spemque tam splendidam eximia virtutis
 ac inauditæ, oculis nostris clarè expressisse, quantam ego cum re-
 liquis faciliùs admirari, quàm dignis encomijs, natiuoq; dictionis
 lumine illustrare potero. Huic magna virtutum diuinarum caterua,
 & gratiarum affatim vndique confluentium fit pedisiqua: musis
 ac Mineruæ mens vestra diuinitus consecrata, scientiæ monumen-
 tis perscrutandis industria singularis, successus paucis annis admi-
 rabilis, incrementum faustum, foelixque ingenij serenitas, animi
 æquitas, morû comitas, in omnibus erga omnes sūma & singularis
 liberalitas, animum mihi irritatum addidere, manumque ad scri-
 bendum velocem. Quæ quidem animi sereni ac salutariter sapien-
 tis dona diuina, splendidi tui pectoris area, tædæ Titanæ instar
 collucentia, nisi tanta sint, tamque egregio nitore oculis omnium
 (qui vel te norunt, vel animi tui integritatem) prælucentia, quanta
 ego nec arte obumbrare, nec spiritu personare nec lingua exor-
 nare, nec calamo effingere, nec penetrante mentis cogitati-
 one

DEDICATORIA

one apprehendere possim: lubenti animo veræ virtutis culmen illud diuinum aggrederer, animique celsitudinem illam exili calamo meo pertingere non verecundarer: splendorem quoties intueor, toties vndique mihi acies oculorum est retusa prorsusque restincta. Nolo ergo (*Wortleie* dignissime) amplitudinem vestram verbis extenuare, quam vt velim, exornare, non est facultatis nostræ. Voluntatem me tibi satis magnam esse emetitur (etsi rem ipsam nondum videor) tam exigui munusculi nuda præsentatio isthæc (in quo prudentiam potius nostram quam beneuolentiam desideres) apud animum tuum abunde satis cumulatèque testatum relinquet. Quam quidē si boni bellicque consules, eiusque indignitatem animo (vt solebas) amico & perbenigno interpretaberis, a dubia trepidatione fragillitatis ingenij mei desperationeque vllius vnquam posthac operis in solem & lucem emittendi forensis, me facile reuocabis. *Vale E. Collegio nostro pridie nonas Maij. Anno Salutis. 1587.*

Tibi sincere addictus

Everardus Digbeius.

B. De

ROBERTVS BOOTH.

H *V*mentes ausus glebas animare Prometheus,
Tertur ab axe poli surripuisse faces:
Sic mentem a cœlis capiens a pulvere membra,
Ex vana infœlix est homo factus humo.
Cumque premantur aquis absque arte Prometheus artes,
Mens metui cedit victaque membra mari.
Vtraque pars certant leuat hæc, grauat illa natantem,
Tertia, dum certant vincere, vincit aqua.
Quam licet ex usu superarunt sæpè Iuuenta,
Non tamen artifices efficit usus iners.
Efficit artifices Digbeius proficit usus:
Et quo Marte tuo non potes arte nates,
Hæc docet in summo, summo tutissimus ibis
Hæc docet in medio, si lubet ire vado,
Omnia membra facit soli seruire natanti,
Quæ si non prosunt singula, multa iuuant.
Brachia flexa regunt cursum tibiæque propellunt.
Sustentat motus, concavitasque leuat.
Ars docet hæc, artem Digbeius magna relinquens
Illis ut prosit, qui sua cepta probant.

OTTHO HYLL.

A *E*stus qui docuit moderari primus amôrum,
Vincere quem docuit victus discessit amor:
Sic quoque qui docuit pennis pendere nouatis,
Arte perire noua docuit sua viscera natum.
Tutius & melius lex est descripta natandi,
Quam sectère modo, vinctesque Palæmona nando.
Arte salire docet summa de margine terræ:
Arte docet iactare manus, pedibusque mouendis
Ars data, seu fluctus aduerso pectore scindas,
Seu resupinus ames caput obiectare reductum:
Nec modo supremas docet ars hæc fluminis vndas
Stringere, subducto cæcus patet alueus antro
Nympharum domus alta, patet conclaue reclusum.
Irgò age turbatas quia te duce spernimus vndas,
Typhis & Automedon Digbeie ferrere natantum.

Numina nugaces qui fingunt falsa poeta,
 Carueles dicunt Aëthoris esse deos.
 Nereæ, Neptunum, Melicertam, Protea, Glaucum,
 Indomito credunt dicere iura mari,
 Imperium pelagi, saevumque tenere tridentem
 Fabuia: nam veros non habet unda deos.
 Non habet unda deos? Non vlium flumine numen?
 Dic quæ fingendi numinis ansa fuit?
 Eloquar aurati contermina temporis ævo,
 Et Iouis imperio Gens prius orta fuit?
 Docta salum, riuosque pati, nandique perita,
 Et non fessa pigro membra mouere lacu;
 Sæpe dies liquidis totos transegit in undis,
 Sumsit & in medio, vina cibumque freto:
 Quin ubi dormiret tumido (sic credere fas est)
 Noctæ ferunt, fluctu sustinuisse caput.
 Artibus edoctos, & longo temporis usu,
 Stulta, maris magnos plebs putat esse deos.
 Hæc lege: perlectis coniungas temporis usum,
 Et fies magnus, mox maris ipse deus.
 Namque hic laude liber lauro & dignissimus Author,
 Mortales ponti qui creat arte deos.

Aνδρασιν ἀλφειῆσι, τε καὶ λίω ἀγαθ' ἔργοις,
 Ἄϊκε νόμισμα νέμειν τιμὰς πολλὰς μάλ' ἔησι
 ἢ μὲν Διγβάϊω, τιμὴ μεγάλη γ' ἀπόκειται
 ὅς γένος ἀμέριων διαλέμνειν ὕγρα κέλευθα
 ἐν ταυθοῖ δ' ὑπέδειξατο, γῆοις ἰδὺρ ἀπαλοῖσι,
 ἐνέχνωσ, ἀδεῶς, κύκλιε τε δίχλω ποταμίου.

Ἰωάννης Βοῖς.

Pennatis auibus quas Icarus abstulit alas,
 Reddidit inuitus pinnatis piscibus illas
 Hæc si iunxisset monitis præcepta paternis
 Et patulis pisces spoliasset in æquore Remis:
 Qui cupit indomiti minitanti murmura ponti
 Spernere, vesanis & ludere liber in vndis,
 Icarium cautus factum fatumque reuoluens,
 Hæc legat & docto dispellat pectore fluctus.

SAMMVEL GOODERE

Grata susurrantis quærens solatia rini,
 Quo resoluta graui membra calore lenet,
 Fallacem reperit ludi sub imagine mortem,
 Plus satis hinc friget qui caret arte puer.
 Ut securo foret prius insidiosa voluptas,
 Utque agili blandum falleret arte malum,
 Porrigit hanc tabulam Digbeius, rite teneto
 Securè liquidis lude natator aquis.

DE ARTE NATANDI

Liber primus.

Caput primum.

Geronicus. Neuges.

Geronicus.

Oelix nobis sit fausta que, hæc per virides campos deambulatio matutina: sitque satis auspiciati ominis, quòd hunc mihi obuiam accedentem conspicio. is est, an non est? is quidem est: & quem ego hodiè, hic locorum, hoc tempore malle omnium: quem ego animo semper egregiè charum, certo pro amico, & generosè a naturâ informato habuerim. Hancine ego occasionem tam opptatam, tam placidâ, tam inspiratam vt amittam? Huius occursum declinem? Hunc non salutem? Imò verò sponte accedit, & pudore gratioso suffusus, benè ominantem nobis salutationem offert. *Neug. Geronice,* mihi post nullos salutande, salue. *G. O salue Neuges optatissime.* quid? sub quo fausto & fælici sydere, alter alterum amans, neuter neutri, nisi de facie notus, vtriusque quasi sponte se promouente, sua, hodiè isthïc locorum conuenimus? Num *Ionis stella* summo horizonte elata, vel clarus *Phæbo* viam præmuniens *Lucifer*, vel aureo iam vultu surgens *radiatus Titan*, plenam hanc nobis optionem, in medium adduxit? *Neu.* Id ego prorsus nescio: eò magis miratus, quòd relicta solita vestra ad cacumina montium deambulatione, in imam hanc vallam præter morem & consuetudinem vestram, descenderis? *G.* Ne mireris, perbenigne mi, quòd mutata velificatione, vallem hanc ripasque placidi omnis accesserim. *N.* Sapere aiunt *istuc esse, ubicunque opus est si animum possis flectere.* Sed isthæc è solita vestra semita deflexio, & ad nos reflexio, inopinata simul ac grata est: & non possum non mirari vnde sit, *G.* Imber largissimus sæpè guttis exiguis distillat: fontes vberissimi angusta ab origine manant: & ex paruis principijs, sæpè magna conflata est amicitia. *N.* Qualis sopor fessis, arcto que in carcere vinctis, libertas: talis mihi hodièrna congressio. & ab ore tuo, melle dulcior fluens

oratio. *G.* Nitor orationis hinc omnis abest; & verborū lumen: veritas autem ipsa subest, omnis sermonis nostri medulla: ipsa me ab usitata meta, ad hanc deflexionē voluntariam facile deduxit, quod neque hāc tam mane egredior, neque tam vesperi domum reuertor, quin te in prato illhoc conspicer: aut ambulare, aut sedere, aut clarum amnem inspicere: sic cogitabam; aut hic natandi multum appetens est, aut meditatio eum tenet melancholica. *N.* Rem vtrinque tenes. Amnem enim ingredi (etsi ignotum) animo multum affectavi meo. Hac cogitatione ulterius paulo prouectus tandem riuulus illē transuersē pergens, processum anteuertit nostrū, reuertique me modō compulit. Huius postquam margini, pedem semel appulisset meum, tranandi multum appetens, rem mecum sic expostulabam tacitō: quā ego sum prorsus ignauus & omninō impotēs: pisces tutō pernatare angues, oues, boues, equi, asini, si necessitas vrget, transnatare facile possunt: Ego autem vitæ tutandæ aut redimendæ gratia, riuulum tentare nequeam? non ausim? non possim? neque verō cuiquā hominum datur, natura vt natet, sicut solent bruta animalia? *G.* Hominis multō maiora commoda sunt, quā quæ cæteris competunt creaturis, diuiniora etiam plurima. Quodque tute (vulgatam errantis populi opinionem sequutus) non opinaris, illud certum est & veris principijs comprobatum: *hominem sicut cætera animalia, natate etiam natura.* Idque sequenti ulterius dicemus oratione. *N.* Haud facile credo *G.* *Dies adimit aegritudinem* hominibus & nostra oratio liberius paulō ulteriusque procedens, te per docebit illicō, hominem, etsi primo aditu ceteris ineptior videtur, sine tamē multō commodius natare & perinde gloriosius. *N.* Quī cedo? *G.* Quod tute homini vitio vertis id sibi laudi ducit. *N.* Laudem ego hanc infra infimas aquas amandandam sentio, quæ homines summis in aquis perire sinit. *G.* Sine me peruenire quō velim, atque hoc tibi dubium verbo expediam. Animalia cætera, tecta, ornata, armata etiam, è suo factu, in lucem, locuples natura promit, *Taurus petit cornu, dente aper, cauda leo, aconitis Venenosi vermis, homo verō inermis, nudus, imbelis, infans, in lucem hanc prodit.* *N.* Quam ob rem brutis hæc omnia donauit, homini verō eorum omnium duci ac dominatori, eadem prorsus denegauit? *G.* Non est, (vt opinaris) dura nobis nouerca natura; imo homini nullum proprium victum, aut cultum peculiarem præscripsit, vt cætera omnia tam animata quā inanimata, sibi

sibi hæc affatim ministrant omnia. *N.* Quamobrem in aquis perire potius, quam cum cæteris natura natare voluit. *G.* Etsi omnis scientiæ igniculi nobis a natura sint inditi, tamen huius facultatis saluberi inæ plus quam igniculos, immò rem potius ipsam natura homo adeptus est. Siquidem quòd tot indies profundo liquido pereunt, id potius sua ipsius culpa, quam naturæ vitio est commissum, mox ut dicetur multò etiam cumulatius. *N.* Quam foccunda mater humano generi sit natura, quamque indulgens nutrix, id ego nescio: hoc vnum scio quòd cætera animalia salua ab aquis egrediuntur. homo autem solus perit in aquis. *G.* Hoc nisi fit, natantem ut tu videas in aquis semel solum hominem tute omnium animalium multò miserrimum opinaris. *N.* Scio hominum magnam partem posse natare, sed magnis cum laboribus, & summo nò sine periculo: adeò ut nonnulli fluctibus sæpè obruantur, antequam ipsam artem primo limine salutare possint. *G.* Homo facilius quam cætera animalia ad fundum descendit, idque quòd erectus graditur; cætera verò prona & in terram proiecta. Sed tamen sicut inter cæteras aues, *mille sola varios refert Philomela modos:* Ita quidem hominis in aquis agilitas, cæteris omnibus animalium omnium, omnino etiam præluet. *N.* De vestra in hac re dexteritate, multa sæpè audiui; itaque te per amorem obsecro, hanc mihi artem ut expandas. *G.* Immo primò determinandum censeo (quoniam id dubium quibusdam est.)

AN SIT ARS NATANDI.

N. **C**Vi id dubium esse potest aut obscurum, præsertim cum inferiores rationes omnes, quæ vel emolumentum nobis, vel agilitatem, vel regumentum corporis ministrant: artes appellare solemus: qualis quidem sunt: *medicina praxisque georgica, militaris, nautica, fabrilis, Grammatica, Rhetorica, Musica,* ratioque tota *mathematica,* quarum rationes etsi clariores sint: tamen nulla harum hominem in summa pericla coniectum liberare possunt, ars quod solet natandi. *G.* Veram tute refers opinionem, arti natandi haud mediocriter congruentem: sed tamen dubium id diu fuit apud maiores nostros, & adhuc sub iudice hæc lis est: Cùm & aliæ rationes (uti bene & prudenter dixeris) licet infimæ illæ quidem, artium titulo insigniuntur, & suos etiam notos professoque authores habeant. Rem ornauit *georgicam* Columel-

DE ARTE NATANDI

Ia, Romanusque Maro: *militarem* Vegetius: *medicinam* Hippocrates & Galenus, *iuridicam* Iustinianus, *septem liberales* Priscianus, Aristoteles, Tullius, Euclides, Boetius, Ptolomæus: *cosmographica* Munstherus, Pomponiusque Meia; *mappas globosque* Mercator, Ortellijque theatrum: *magiam, naturalem,* Cardanus subtilis, Alexis, Albertus cognomine Magnus; *Supernaturalem,* & quam appellamus *manticam,* scilicet, *necromantiam, neciomantiam, synomantiam, geomantiam, arithmantiam, pyromantiam, chiromantiam,* Bacho, Catto, Lombardus, Albanus, Agrippa, Tritenniusque Abbas: *characterica hieroglyphici Ægyptij, Sophique Arabes, Magique Babilonij,* & Paracelsus ille *alchymistica* Geber, Lullius, terque maximus Hermes: *cabalistica:* Ruclinus, Rabini, Thelundique: *pneumatica; inferiora:* Speculatio Angelica, ignotique nominis volumina multa: superiora autem, Apolonijs, Arbarell, Salomon: *ars verò natandi,* quæ sola summis, summè periclitanti in aquis vitam conseruant, paucos, seu potius nullos agnoscit authores, qui artificium suum, ad vtilitatem periclitantium, & secundum rei dignitatem graphicè depinxerunt. Quod de honesto Tullius, *et si à nullo laudetur, laudabile tamen esse natura idem de arte natandi liberè pronunciare licet, et si à nemine ad hunc usq; diem, in omnes sui partes rationesque methodicè sit digesta, est tamen ars ipsa magna per se, & vitæ humanæ in summis periculis præsens conseruatrici.* Id et si è claris principijs imperito tibi nondum eluceat, tandem tamen expertus crede *conclusioni.* N. Diuine vates siste modo, sol enim ad meridianum festinat; desine soli meridiano suffundere lumen. *Discentem oportet credere, & tua me dictata docent, hominem natura ad natandum aptum esse, artificiosè verò natare sæpenumerò, facillimè, eleganter & quodammodo quasi gloriosè.* Et si que his oculis non multo pridem multos natantes non vidiissem, crederem tamen, & iam credo, *veram hanc esse artem, sed qualis tandem liberalisne, an mechanica.*

CAP. 2.

ARS EST MECHANICA.

G. **L**iberales sunt & dicuntur, quæ à libera mente, eiusque intellectione pura, per simplicem speculationem procedunt, opus

LIBER PRIMVS.

pus suum proprium, immunes prorsus ab omni naturali materia subiecta scientificè perficientes: quales quidem sunt septem scientiæ liberales: quarum tres prima *Sermocinales* reliquæ *Mathematica* nominantur. His aliæ sunt pedisequæ & vocantur *mechanica* quod ad *liberales scientias* sese habent, eodem prorsus modo, quo ancilla ad dominam, & corpus ad mentem: quandoquidem *mechanica*, corporeis actionibus perficiendis, *liberales*, mentis conceptionibus explicandis, apprimè sunt accommodatæ. Itaque quod diuina relicta mente, regioque eius regimine, ad seruire corporis ministerium, (vt solent *mecha*) sese subducunt appellantur *mechanica* istæ quidem & *seruiles*, exterius opus suum & non sine sudore corporis (nec tamen sine magno artificio) perficientes. Hinc ergo artes appellantur. Et quamuis non sine materia corruptibili, opus suum perficiunt: tamen si vel *medicinam* ipsam, vel artem omnium *chemicarum*, vel *natandi* etiam (omnium minimè necessariam) æquo iudicio ponderemus: facile intelligemus, *mechanicas* quasdam, etsi sine adminiculo *liberalium* exactè perfici nequeant: tamen illis omnibus longè clariiores, diuiniiores, utiliores, & ad vitam hominis salutemque propagandam multò aptiores. Id ex collatione vel *medicinæ* cum *grammatica*, vel *alchymistica* cum *arithmetica*, vel *natandi* cum *rhetorica*, apta collatio docet. Quod si *ars medica* verè honorabilis dicta sit, & optimo iure dicenda, quia morborum humorem venenosum purgat, aut pestem abigit, aut mortem in diem vltiorem differt: non iniuria laudanda nobis & obuijs vulnis amplexanda occurrit *ars natandi* generosa illa quidem, & in summo aquarum discrimine (vbi nec opes, nec amici, nec genus, nec scientiæ liberales, nec artes omnes auxiliari valent) vitæ ope ferens præsentem præsidiumque tutissimum. Huius ego dignitatem hodiè & vsum multiplicem aut cum *medicina* affinitatem non comemmorem? Quot cutis prurigines malasq; multas affectiones & immundas abigit huius exercitatio? *Digestioni præsertim soltissimorum ciborum & nature vim superantium*, quàm commoda? Immoderato corporis calori sedando, quàm congrua? iucundæ animi oblectationi, quàm familiaris? Vitæ denique tutandæ & conseruandæ, quàm omninò necessaria? *N.* Tot commodis, tantisque laudibus *ars natandi* cumulata, nulli artium liberalium secunda nihil videtur. *G.* Vsum si spectemus, vitæ humanæ multò hæc est coniunctior: sin ipsam artem *habitumque animi*, vnde reliquæ omnes procedunt actiones contemplemur: facile in-

DE ARTE NATANDI

telligemus a statu scientiæ liberalis eam haud multò abhorrere. Si-
quidem glebosi, terrei plumbei, hebetes, rusticique pænè omnes,
fundum rectà petentes, ad hanc plerumque facultatem sunt inepti-
ores : at liberiori qui fruuntur spiritu, animoque verè liberali sunt
hî præ celsitudine animi, vel sponte nonnunquam summis profili-
unt aquarum fluctibus, exigua, aut saltem nulla præmissa exercita-
tione. *N.* Benè se res habet. *Ars ipsa est mechanica*, initio magna
contentione partium corporis aggrediunda. Hoc scire præiens
cupio, quis

CAP. 3.

PRIMVS NATANDI GRADVS:

G. PRIUSquam natationem ipsam experimur, multæ sunt ac-
cessiones recessionesque, experientia crebra, decubationes
incipites, extentiones nonnullæ incassum eiectæ. *N.* Sed ex his
quis primus natandi gradus est, què postquam sumus adepti, tum
natate dicimur? *G.* Verbo vt edicam primus natandi gradus est,
soliis aquæ subleuamine aquarum regione ferri : idque duplici-
ter vel *in sublimi, capite summa aquarum superficie elato*; vel *inferius*
capite demisso, mediâ amnis regionem, corpore possidente. *N.* Initium
hoc est plusquam dimidium totius. Iam etiam, vt absolutè teneam
totam hanc rationem, quis est

CAP. 4.

NATANDI FINIS:

G. ALIjs, æstuante solis ardore, nimiumque sudante corpore,
refrigerij iucunditas; alijs cutis munda ablutio : alijs iocus
ludusque hic elegans & liberalis; alijs vitæ ab aquis tutandæ artifi-
cium; alijs alia; siquidem *trahit sua quemque voluptas*. Sæpè verò, ac
multum cogitanti mihi, commoditas necessitasque potio-
rem locum sibi suo iure vendicare debent, quam voluptas: cuius vana ti-
tillationes iuuenes multi, ijdemque verè generosi, irritati, nociuam
nonnunquam voluptatem dolore ementes diris se vouerunt peri-
culis, triste post lugubrem exitum, nobis eorum desiderium relin-
quentes. *N.* Itaque herclè cognito fine, omnes actiones nostras ei-
dem

LIBER PRIMVS

dem accommodare possimus. G. Finis, qui sequitur e contentione nostra dum natate studemus, est *transilire flumen, fundum nulla parte corporis, omnino pertingente*: Finis verò, cui destinatur hac ars, est *vita salus summis aquarū periculis*. N. Hanc homini præ cæteris animalibus facultatem natura denegauit, & tamen diu mecum multumque dubitauit.

CAP. 5.

NVM OMNIA BRUTA NATANT NATURA.

G. Indulgentissima omnium parens natura, unicuique satis firmam, solidamque sui defensionem ministravit, sed tamen non omnibus neque contra omnia, multo minus contra immedicabilem in aquis suffocationem. N. Quæ animalia natant natura? quæ non? G. De omnibus verbo dictu est quidem difficile. At verò si naturæ fabricam vniuersalem & dispositionem simplicium in compositis obseruemus, nobis citius faciliusque elucebit. N. Quam tu animaduersionem narras? G. Cuius quodque compositum elementi maxime abundat, eius plerumque motum, actionem, locum, affectum naturaliter, uti prius de carnosiss, plumbeis, hebetibusque præmonui idem iam tibi de tanta animalium varietate renunciandum censeo. *Natura sequitur semina, queque creatura sua: ita, quò natura direxit, eò tendunt naturaliter naturalia omnia.* Quibus cauernas terræ creatio destinavit, ea ad natandum aut profus sunt inepta, aut maxima difficultate in aquarum sublimi se sustentant. Id patet exemplo: vermes subter degentes, aquas iniecti, fundum petunt. Bufo latiori corpore est, & forma ad natandum ranâ aptiori, & tamen quòd sub terris degens bufo, terreum venenum cauernis terræ repostum; rana autem viridi sub fronde lepidè ludens rorem acreum captat: *bufo petit fundum facillius; rana (nisi de industriâ descendat) in sublimi, (hominis ventre, natationem omnino representans) fertur, Anguilla & angues, illæ luto pasta, eoque habitantes, difficulter natant in alto: hi aura vescētes, capite corporeque aeri contiguo, latitudinem amnis transigunt.* Similis est etiam ratio volucrum: *hirundines, volantes, aereo muscarum corpore pascuntur; volantes etiã sumo de amne gustātes bibunt: itaq; celerius cæteris volatilibus quæ terra degunt & continentur, prouolant, reuolant, a-*

DE ARTE NATANDI

auolant. N. Fontem hunc generalē gustans partim intelligo, qualia illa quidē sunt, nunc verò nomina eorū audire cupio, vt certò teneā,

CAP. 6.

QVÆ ANIMALIA NATANT NATURA.

E. Sicut inanimata corpora, quæ plus aeris aut ignis possident, sea difficilius aquis immerguntur vt lignum: quæ verò aquæ terræque plus sapiunt, ea difficulter supra natant aquas, vt plumbum: ita quidem *animalia quæ calidissima sunt constitutione corporis, ea, facillimè, velocissimèque summis prolabuntur in aquis.* Leo solis bestia, quia calido est sanguine, membris agilibus: corde generoso, facillimè fortissimèque natat. Huic similem se præbet inter natandum canis temperatè calidus: inferiori autem gradu, equus, bos, asinus, porcus suis necis conscius. Nec verò bruta hæc animalia, tam facilè natant præ temperie corporis naturali, quam præ tumida corporum figura in longum proiecta, benèque ad natandum disposita. N. Cur non Gallus, similiter atque anas natat, cum sit avis Solis, anas autem avis Saturnia? G. Quia membranæ sibi pedibus desunt, quas cygnis, anatibus anseribus natura donauit, quibusque se inter natandum dirigunt. & quibuscum volatum petunt, sese ab aquis erigunt, eleuantque. N. Gallus si alas vtrinque expandat, num in aquis periret? Minimè, caput si erigerit. N. Et volucres, & vermes, & quadrupedes penè omnes se in aquis seruare nōrunt, quid homo? nihil ei tributum est a natura. G. verum verbo vt proloquar.

CAP. 7.

HOMO NATAT NATURA adiuuante.

N. QVare ergò tam citò omnes penè periclitantes in aquis, descendunt fundum versus, & pereunt illicò? G. Id partim sit præ erecta, procèraque hominis figura, cuius pedes terram vt premant, cum à natura sint destinati; sicut armata ferro sagitta, liquidò descendit in in amnem, cui ferrum si fortè adimas, ipsa summa
illicò

LIBER PRIMVS.

ilicò natat aquarum superficie: ita pol quidem, aquas semel immis-
sus homo, si se in longum extenderet, similique positione vteretur,
siue casu illud foret, siue consilio, neutiquam immergeretur.
N. Quantum intelligo, *totum artis natandi opus latet in proiectione,*
G. Et si ea aditum ad reliqua satis clarum & apertum nobis. dedat:
tamen vel si id fortè facitet ab arte abhorens, vel (quod postea
planius docebo) si cœlum vultu fixo suspiciat, quiescens manibus
pedibusque omnique corporis motu (quod nulli quadrupedum
conceditur) is natat ab omni aquarum periculo omninò immunis.
N. Qui indies sub aquis pereunt, ij more prædicto contendunt
manibus pedibusque *G.* Minimè, sed se incuruant, aquas obuijs
vinis amplexantes, magna attractionis vi ac violentia fundum pe-
tentés, cumque fixis manibus comprehendentes, quod natandi
peritior paulò sine magno labore efficere non pòtest. Nec verò rû-
dis ille & natandi imperitus, ad fundum vsque demersus; ibi se diu
retinere pòtest, quin reluctante seipso ac renitente, ad summum a-
quarum bis terue ascendit. Quæ quidem omnia apertè docent, *ho-*
minem natare summis aquarum adminiculo nature. Verum cum ita
sit vita hominis *quasi ludas tesseriis:* si illud quod maximè opus est,
à nobis iactum non est; illud quod iactum est, id arte est corrigèn-
dum. Quæ quidem humanæ naturæ ad eò est consentanea, vt huius
fretus auxilio semel si sit.

CAP. 8.

HOMO CÆTERIS ANIMALIBVS

natando præcellit.

N. **P**Ace tua dictum sit & patientia, etsi pluribus inter natandū
L homo præluceat anim alibus, *tamen non omnibus.* *G.* omnibus.
N. quid de aquatilibus affirmas præsertim autem piscibus, qui vi-
vunt continuò in aquis, sagittarum instar; inter natandum eiccti,
flexi, reflexique, huc illucque sursumque & deorsum, mirificè, om-
ni prorsus amota defatigatione? *G.* Pisces à natura huic elemento
sunt ascripti, hicque locus sibi naturalis, respiratione est omninò
vacuus: homini verò spiranti, respirantique huiusmodi est vio-
lentus quidam & lethalis; *vnde, pisces in aère, homo in aquis, distri-*
ctis detentus interit. Hinc pisces natandi sibi præcellentiam perpetu-
am.

DE ATRIBUS NATANDI

am uendicant. Etsi penitus paulò rem ipsam vnà cum aquis si inspiciamus, pisces hac ipsa quoque ratione, homine natandi peritò, sunt longè inferiores. Hic enim horæ momento a summo ad imum profundi perpendiculariter descendit, quærit, apprehendit, euehit atque aduehit, aut amissum prius, aut incognitæ areæ signum, à longè proiecta, signa tria aut quatuor autem diuersis locis immersa (saltem visibilia) antequam vel viderentur, vel videri possent, subtus natans rectà aggreditur, reducitque. Supinus natat, pronusque, dexterè sinistrè, stat, sedet, iacet; vestes, aliaue tutò portat, transportat, reportat; ambulat ad placitum etiam in profundissimis aquis, quæ quidem facultas piscibus longè est aliena. *N.* Quàm mihi irritatum animum incendisti? Adeò vt ipsa hæc videre vellem, & tentare etiam quoad possum summoperè. *N.* Viridis hic campus est, *sed terra subest nigra*: olentia prata, *sed anguis in herba*: perspicuus amnis, *sed mors nigra latet in fundo*. Ignis, aqua dominans, duo sunt pietate carentia *Bis cauet, qui benè cauet, & tutè ab his malis benè caueto. Pericula qui est aggressurus, præmonendus est*: & hic mihi dies vt sit satis ad narrandum vereor, *N.* Pergas ergo precor salutaris orationis tuæ filium producere, *G.* (quod dicturus eram) hanc viam experturus multa præuidere debet, & pernosse, ne tandem longo febrium & malorum morborum tædio distentus, præ sua temeritate, ab hac optima arte prorsus abhorrens, eidem maledicat, *N.* *Quæ prima est observatio. G. Primo*

CAP. 9.

TEMPUS ANNI EST OBSERVANDUM.

N. **T**empus quod est propriū? quis ve mensis maximè temperatius? *G.* *Dura si cogit necessitas*, omni tēpore omni ætatis dispositione, omni etiam aqua natandū: *sin tempus postulas, quo commodissime aquis tenerā cutē cōmittere solemus; illud quatuor mensibus concluditur & continetur. N.* Qui sunt illi quatuor? *G.* *Climas te octavo habitantibus, Maius, Iunius, Iulius, Augustus placabilem quidem natandi & aerem præbent benè temperatum. N.* *Maij rigidi sunt afflatus & nonnunquam paulò asperiores. G.* Sunt quidē, pluresque quàm in cæteris tribus & multò nocentiores: itaque si-
cut

cut in alijs, ita hoc quoque mense *electio temporum est facienda*. *N.* Quæ eligenda censes, quæ etiam euitanda tempora? *G.* illud cum ad plagas mundi earumque ventos explicandos deuetum erit, altius euentilabitur. *N.* vtrum à principio maij, ad finem vsque augusti, tutò & salutariter natate valeamus? *G.* Etsi in torridis mensibus ac diebus. quibusdam horis aquæ sint frigidiores minùsque salutare, quàm in alijs tamen à 20 die maij (sole signum gemini occupante) adultimū vsque augusti (spicam virginis sole tunc temporis saluante) percommodè natate valeamus *N.* quæ est præcipua

CAP. IO,

CAUSA TEMPESTIVI MENSIS ET
intempestiui?

ET quare *Martius* aut *Aprilis* aquas asperiores fouent, quàm *Iunius* aut *Augustus*? *G.* Quia *influentia cælestis*, his mensibus sedatiorem reddit aerem, quàm *Martio* aut *Aprili*. *N.* Nonne cœlum vndique sursum est & vniforme? nonne stellæ eadem semper claritate sunt, eandemque semper virtutem inferius emittentes. *G.* Ita est. *N.* Libenter ego scirem, vnde primò hæc varietas diffuit? *G.* Superior quæque natura suam regit inferiorem. *N.* Verum illud est; sed cur non eadem est animò stellarum *influentia*. *G.* Scilicet varietas positionis solis ac lune. *N.* num horum corpora, aliquando propiora, aliquando remotiora a nobis sunt? *G.* Respectu motus *excentrici* & *concentrici*, alijsque tibi nondum notis, sunt. sed hæc insensibilem reddunt varietatem. *N.* Quæ ergò manifesta est huius mutationis origo? *G.* Solis ac lune motus, tam latitudine quàm longitudine: quorum illi accessu, & recessu, hyemem æstatemque efficit: hæc menses, dies, horas temperatioris aut vehementioris reddit, idque aquis, aquosisque omnibus præcipuam quandam regionem sibi vendicando. *N.* Quare sol calidiorem radium nobis æstate emittit, quam hieme, cum æquali semper à terra distantia sit sepositus? Quia propius accedit ad zenith nostrum & directius nostrum clina suprè ponitur, vnde eius radij directius ac magis perpendiculariter in superficiem terræ incidentes, maiorem etiam reflexionem reddunt & perinde ardorem vehementiorem. Sicut patet ex diuersa ambulatione tua quotidiana per valles istas, meaque

alto cacumine illius montis frequenta. Sol utrisque ostrum similem emittit radium, dissimilem tamen calorem excitat. Hic enim locus valde fervidus est, quia solis radij sunt hic residui cacumen vero, frigoris maioris est particeps, quia radij facile transiliunt montem. Ita quidem hieme cum radij solares oblique in terram cadunt, propter latitudinem positionis solaris facile transeunt; æstate vero cum directe penetrant terram residui sunt, & calorem supra terram excitant multo maiorem. Vtteriorem vero originem huius si perquiras, nempe, quare sol accedit æstate, hyeme vero recedit, id liquet ex obliquitate zodiaci, cuius latitudinem cis æquatorem semel sol ingressus, versus septentrionem vrgens, altumque cancri caput affectans, aerem temperatiorem reddit, & perinde aquam atque terram. Huius rei indicium sunt, & effectus satis evidentes, solutiores nebulae, scatebrae frequentes, mense terram rigantes April; flores Maij, frondosis dumetis congesti animum mudi, minuti (vt vides) rivulis scaturientes pisces. Quæ conuersio veris in florentem æstatem (Phœbo 12. Maij gradum gemini calcante) liberè procedit. Quod vero quidam menses, diesque & horæ, solito siue rigidiores siue vehementius calidi, id ex Luna ventoque posterius ediscendum restat: interea primum temporis interdicti differentiam vt teneas, tibi

CAP. II.

NOCTIS NATATIO EST

evitanda.

N. Quid non licet a 20. Maij ad 1. m. Septembris nocte natari?
G. Non neque omni die. **N.** Hæc ego tenere cupio, saltem illorum audaciam vt reprimam, qui sese aquas nunquam diffugisse iactitant. **G.** omni nocte & quibusdam etiam diebus interdico tibi aqua & igni: illa ne nimium frigeas, hoc, ne hoc mense calescas plus satis. **N.** Dic (quæso) mihi, interdicatorum dierum quis est primus? **G.** Primò, noctis natatio omnino est evitanda. **N.** Solent plerumque nostri nocte natari omnes, & liberiùs fluuiis sese mergere salubri. **G.** Sed post longam poenitentiam, peritioribus non est sic usus. **N.** Aqua nocte sæpe est tepida. **O.** Sic videtur propter ætatis ætatis aeris circumstantis, & quia semoto calore solis, aer refrigerarij

LIBER PRIMVS.

rijiam capacior, aquæ sedatum calorem commendat. Sed tamen
 nō est iam mutata ab illa, quæ modo fuit, aqua, aut qua fuit tempe-
 rie. Sin dubitas vtrū ab hac differentia, an potius a varietate aeris,
 corporisque nostri dispositione varia procedit, an ipsis aquis sit
 insita: quocunque vespere solis sub occasu nataueris, egressus se-
 mel (solis capite, alto cubili reposito) & vestitus paulò post, manum
 in amnem demittas, quò diutius prius nataueris, tantò tepedior a-
 qua sensibiliber visa erit. Id fit primò quia corpora nostra iam ma-
 didè sunt infrigidata, & aer non tam feruidus est atque prius, phæ-
 bo viam oculis lustrante. Sit aut non sit, multò nobis gratior visa
 est. *G. Grator est pulchro veniens è corpore virtus: nocte etsi multa
 corporis latent menda; lucis tamen & diei est formosissimus amnis. N.
 Cur tu noctis natatione mihi interdicas. O. Quia sol abest solatium
 verum, dux vie, lucibilisque author tenebra verò mortis nobis um-
 bram protendant, quæ profundis latet in aquis. Præterea nocte na-
 tanti tibi vide quot occurrant lethifera discrimina, eademque re-
 pentina ac inopinata. Furca luto infixæ, lapides acuti in altum sur-
 gentes, rami subiecti, mala gramina lutofo fundo crescentia: infinita-
 que alia præsentis mortis pericula, quibus forsitan si pericliteris, a-
 quis submersum nemo te vidit, nemo audit, nemo meminit, ne-
 mo respicit, tenebris colludentium reliquorum nemo suspicatur:
 nisi fortè cum aquis egressi omnes, superflua iacente toga, quisque
 inuicem, cuius hæc est? ubinam ille est? tenebroso amne conclamatū
 est, vndique couquestum: gelidus coit sub pectore sanguis, actum est,
 illicet, noctis tenebroso opertus tegmine perijt. Ad hoc extremi descri-
 minis periculum, alia, etiam accedunt incommoda: noctis fumū
 crassi, ab aquis surgētes, nocivi; aqua spumosa superficies, bufones, rana,
 angues, anguilla sese in flumine lauantes, absentia denique solis, aquis
 exeunti, capitique præ aquoso frigore dolenti, præsens medicina. N. In
 his mensibus nullus dies est natanti euitandus. O. Etsi mensis sua
 natura satis sit æstiuus; tamen*

CAP. 12.

NON OMNI DIE EST NATANDVM.

N. *H*Osego dies horasque di nosse cupio: *G. Debita tempo-
 rum & solers obseruatio horum notitiam tibi suppedita-
 bit.*

bit. Quidam enim sunt dies horæque aquaticis exercitationibus omnibus alijs, nocentiores: quibus & aqua frigidior multò quàm antea & aer crudior, & perinde tota hæc exercitatio periculofior. *N.* qui sunt illi dies quæue horæ. *Dies horæque interlunij*; præsertim si contingat *signis terreis aut aqueis* & frigidiores reddit aquas, & corpus humanû eodem prorsus modo, ad aquas subeundas reddit magis ineptum, stomachumque crudum. Idem euenire solet *luna signis terreis aqueisque inhospitante, sole item, lunaque eclypsin in huiusmodi signis patiente.* *N.* Alijs ergo omnibus diebus fluentû ingredi licet. *G.* Non omnibus sicut enim apud poetam, *Iunonis suasu. Æolus subditò fluctus solito concitatiores reddidit*: ita nonnunquam, vel *Iouis stella Saturniq;* in *aqueis terreisque signis coniunctio, Martisue aut aliorum,* turbines aere consistant. Vnde ponto frigida nonnunquam diffluit hiems, & non tractabile coelum. Itaque sicut nauis priusquàm expansis velis, altum araturi: itidem etiam aquas temperatas cupienti

CAP. IO.

VENTVS EST OBSERVANDVS

N. **S**Vntne vasto gurgite fluctuantes aquæ, pacatis frigidiores? *G.* Minimè calidiores nonnunquam ac clementiores. Sicut enim mens fera sæpe latet, sub molli cute: ita quidem tenuis nonnunquam spirans aura, frigidiores reddit aquas, quàm ingens ab alto erupens æthere turbo. *N.* Quæ causa huius dissimilitudinis est? *G.* Venti sunt *asperiores clementioresque* prout plaga mundi est, à qua spirant. *N.* Qui venti natantibus sunt amici, quine inimici? *G.* Quatuor sunt venti cardinales *Septentrionalis, Meridionalis: Orientalis & Occidentalis.* Horum duo sunt amici corpori humano, & vegetalibus, ac elementaribus, scilicet, *auster & zephyrus,* eorumque species. Hi aquas clementiores nobis dedunt. Duo item sunt frigidiores, corporisque humani, aquarumque penetrantiores: hi sunt *Borealis ventus, Eurusque cum omnibus subspirantibus ventis: quorum quidè plagas ante oculos tuos digito designatas dabo. Secundû sententiã Aristotelis numero duodecè: huncq; in modû, carta depinguntur.* *N.* Ho-

POLVS + ARTICVS.

N. Horum quis præcipue est fugiendus? G. Fortis animo, robustusque corpore, paucis adhuc febribus domatus, nullum diem vitare nullum ventum subterfugere solet: sin aquas asperiores fugere, clementiores, temperatiorisque appetere velimus, & certo tenere, quæ tempestates saluberrimæ, quæ omnium humano corpori nocentissimæ: præ cæteris omnibus impense caueto ab Euro: iuxta enim prouerbium, nec homini nec bestia, est salutaris. Secundò, docet Georgicũ illud. { Nec tibi tam prudens quisquã persuadeat author, Tellurem Borea rigidam spirante mouere.

vt boreas inrigidat, sed non tanto cum periculo penetrat, inficitque corpus. *Reliqui omnes sunt tusi ac salutare*: quoque ab his remotiori plaga procedunt eò sunt iucundiores magisque salutare. His cognitis alia sunt leuiora incommoda præuitanda etiam. *N. Quæ sunt illa? G. Etsi Ventus sit australis, aut Zephyrus clementer spiret, tamen si fortè pluat:*

CAP. 14.

DVM PLUIT NON NATANDVM.

*N. H*is mos est huius diei peruulgatus, & hunc frequentantes in aquis dum sunt, ripa astantium ignauiam, prorsus exultantes derident. *G. Id quemque maximè decet, quod est cuiusque suum maximè*: ego isthuc ætatis cum essem, puerilibus hisce iocularibus animum solebam oblectare meum. *Verum hac dies aliam vitam affert, alios mores postulat*; aliud alios nostris vestigijs insistentes manere iubet. Descendentibus scatebris natate, iocularis est, & res iuuenili ardori, admodum iucunda. Verù, si pænitere tanti non emes, sperne voluptates pueriles, nocet empta dolore voluptas. *N. Voluptatem in hac re præsentem video, dolorè verò non video. G. Claro plærumque & egregio emittens ore præcedit, voluptas, nebulosam post se & obscuram ærumnarum traducens multitudinem. Tusi isthuc aquarum pluenti stillarum copia, semel rigatus fueris, aliter sentias*: alijsque clarè ediceres, hæc aquarum (aere humido frigidoque sæpè succedente) *multiplex infusio, corpori quàm sit inutilis, oculis turbulenta, homini denique toti molesta. Dein alijs alia succedunt incommoda, siccum (vt mos est) aquas fastidientes, cum repetimus, illic terram, herbas, vestes aquoso nimbo auatas inuenimus frondes stillantes vndique: frigidi madefactis vestibibus induti, quoniam salutis discrimine non circumcingimur. N. Egressi optata iam sumus petiti arena: aliud ne restat, priusquam aquas intremus N. Scilicet.*

CAP.

RIPA DILIGENTER CONSIDERANDA

N. Nihil nostrâ refert ripa, dummodò præmonstrator viæ nobis præstò sit nosque anteat in aquis; aut si talis absit dummodo nobis sedulo prospiciamus. *G. Loci multa sunt commoda magnaque, multa incommoda.* *N. Quis ergò est locus commodissimus, quæue ripa selectissima.* *G. Non arenosa, non creta tenax, non lutosa herent enim pedibus & exeunti sunt molestæ. ne sit nimium rudi indigestoque gramine onusta.* His enim subest multa bufonum, ranarum, vermium inutilium copia: *sed sit arida, solida, viridis graminea, iuxta Poetæ illud, Area gramineo suberat viridissima prato: ripa super viridi florescant arbores, a vento certum tutamen & sole.* *N. His opportunè hunc in modum selectis, quid restat quin eamus prorsus, & in medium flumen ruamus?* *N. Mane*

ANTE QVAM INGREDIAMVR, A-

que sedulo sunt perlustranda.

N. Claræ modo sint beneque perspicuæ, quid aliud curandum cense. *G. Alia etiam spectanda sunt. Sed tamè (quod dixi) id imprimis præuidèdù, scilicet, nuda vt sint superficie; graminibus, Straminibus, spumaque sordida, reliquisque omnibus immundis superfuitatibus vacua.* Deim penitiori oculorù acie ad fundù penetrandæ sunt, seduloque aduertendum ac cauendum meræ vt sint. Si enim turbidæ fortassis fluant præsentinis superius promanantibus, aut tinctorum reliquiarum eiectione, aut balantis gregis ablutione aut superius fundi lutosi exagitatione *fugienda* omnino sunt quia *cuti & tempori sunt inutiles.* *N. Nunquid aliud præcauendum restat?* *G. Fundi notitia nobis certa habenda est, quæ qualis, & quanta sit quàm eminentis vbique quàm depressa. Si enim lutosus sit, vel hâc eminentior, illac valde aut abruptè decliuior, profundiorque valdè, hic locus, natandi imperito, est multò maximè exitiosus. Quòd si peritior tandem fies, aquas, lutosus quibus subest fundus (nisi valdè profundæ sint) ne insultes aliquando. Tybiji enim infixis in*

luto hæres, aquis verticem lethali tegmine superantibus. *N.* Si forte hæreamus in luto, nonne enixione valida, & labore improbo hoc discrimen superemus? *G.* Quanto Robustius contēdis, tantò profundius descendes: nisi fortè luto rariori, solida firmaque subsit terra, quæ pedibus semel contigua se fiet, fortè subleuamen fert. *N.* Misero hoc casu, quid factu optimum putas? *G.* Quibus morbis serò medicina paratur, eorum principia serio sunt præcauenda. Non enim tam docendum mihi arbitror, quid periclitantes commodè faciant, quàm quo modo & artificio, a periculis præcauere tutò possumus. Hæc nosse prima salus est adolescentulis in hoc potior lateet ipsius artis narratio. *N.* Area natanti quæ est optima? *G.* Euidens, arenosa, aquabilis, ter sis saxis solida. *N.* Hæc rarò aut nunquã inuenitur. *G.* Hunc, huic propinqua & finitima est eligenda: Siquidem pulchrum est prima sequentem in secundis aut tertijs consistere. Tandem in quo cardo rei vertitur priusquam ingrediaris, aquæ tibi undique sint nota, omni etiam loco & puncto quam sint profunda, exploratum habeas. *N.* Id quæ sciam, nisi periculum fecero. *G.* Istuc periculum in vita fieri graue est. Dux via & præmonstrator natandi peritus tibi opus est. hic omnem (quo natabis) circuitum sensim pedetentimque perambulet, tibi cuiusque loci profunditatem planè demonstrans. *N.* Sin recens essem, puderetque alijs præsentibus ingredi, talisque si deesset amicus? Neque recens tute es, neque adhuc multum veteranus. Sed esto: deest dux in aquis, & quem volo, præmonstrator, Prandiæ canaue, aut alio quouis tempore, cum sis negotijs vacuus, ripaque multitudi-
tudine sint destituta, assumpta tibi virga piscatoria, similiue hasta, eidẽ filio annexo huiusque termino infimo, plũbo illigato, extendas undique virgam, demisso ad fundũ plũbo. quod tibi cuiusque loci altitudinem planè demonstrabit, *N.* Quid si hastam hanc ad ulteriorem ripam extendere nequeamus? *G.* Primò ripa ambulans, quo usque poteris omnes loci differentias ripæ subiecti, hac ratione calleas: Dein aquas ingressus, ulterius undiq; tentes, quo usq; omnes gradus illius loci tibi planè sint cogniti. tandem, nullum alium ingrediare locum donec peritè natate poteris, huncque rarò aut nunquã sine præceptore tuo aut saltè fidei comite. His benè intellectis pauca iam restant, vltimo in loco.

INGRESSVRO OBSERVANDA.

Cum omnia affatim vndique suppeditata sint, vide ne tute tibi defuisse videare. *N. Qui se habet, is nihil perdidit. G. Redè, sed ut se habeat saluum sospitemq;*, omnia dictata iam a me & dicenda utique firma memoria sunt tenenda *N. Dicta iam facta à me putes dicēda lucida (vt capisti) seriè cōmemores. G. Aquas initurus si sudas, aut sudaueris modo, sensim laxatis paululum vestibis hucque illucque aliud agens te moueas, donec moderatè represso sudore, lentæque auræ capto refrigerio, temperatura corporis sis sedatiore. Dein, exutis vestibis (sed sic vt singulis exuendis mora succedat & actio, aut ambulatio moderata; nā omnis mutatio subita, corpori est periculosa) togatus parumper ambules; diligenter obserues, locum ingrediendi & egrediendi commodum. His tandem prudenter (vt dictum est) & comparatis: animo magno celsoque, aquas perlustra, accede, retrocede, si natare potes. insulta; sin imperitus, actutum ingredi, ad ventrem primo processu tectus, nequemultum huc illucque vageris, donec lentus procumbens, natare animose contendas. *N. Hæc ego vniuersa quam videre velim? G. Iam vnde primò orsi sumus, eo sese reflexit oratio nostra; & optata hæc conclusio; & tempus & pulsata campanula, opportunè monent, vt sermoni nostro sinem imponamus: alius dies prædictorum omnium, viuam tibi & præsentem dabit demonstrationem: interim memor mei, Viue ac Vale.**

*Neug. Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus: vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, dum te
Clarum perspicuis salientem videro lymphis,
Vale.*

DE ARTE NATANDI

Liber Secundus.

Geronicus. Neuges.

Proximum.

Geronicus.

Amanti multum & quærenti, nullum unquam iter redium ministravit. Id imprimis & hodierna perambulatio lucida illa quidem ac gratiosa sensim sine sensu peracta, & candida polo humentem Aurora dimouens umbram, & roseo *Phebus* surgens in coelis vultu rosque lentis fugatus ab herbis, & gratiosa specie virides frondes, & cantu claro modulantes aues, & opacæ circum sonantes sylvæ, & summis pisces colludentes in aquis, & optatissimus meus, quem præsentem conspicio; satis iam satis aperte proloquuntur. Quem quidem ego vultu in signem & veræ virtutis flore cumulatè decoratum, tacitus præteream? Vel si heri isthæc nobis ratio non instituta fuisset: si in huuc præsentem, florem iuventutis nostræ, oculi non essent coniecti: si non sua sponte in occursum mihi festinaret: tantumne tamen, tam maesta virtute, speque germen non ignobili: tantum ac tam diuinum caput, in quo verus inest virtutis, non fucatus nitor, tacitus præterirem? Quin ignavia discede hinc in profundum fluentis; & ingratitude mihi multum odiosa apage longe a pectore meo: & tu propè accelerans, *prima dicte mihi, summaque dicende Camena, Salve. Neug.* Hoc me amore donantem plurimum saluere iubeo. Memorem te nostri fuisse, *dictum ac factum tuum abundè satisfaciunt*: meminisse gaudeo, & non neglexisse habeo gratiam. Millies tibi redundet salutatio isthæc tua tempestiua: fœlix sit, clarus huius auroræ splendor, solida natandi spe hac nocte depasto mihi, non inuenustus. *G.* Si virides simul surgentesque inspexeris agros. *Spes alit agricolas, & adhuc tua messis in herba est: Spes vitrix periculi;* sub spe procedi rus ambo, & benè ingrediendi, & ingrediendi salutariter. Sed quamdiu hic præsens fuisti in pratis? num quis in his finibus perambulās? aut, qui sunt in aquis? *N.* Non
mul-

LIBER SECVNDVS

multò pridem has ripas accessi, aquas inspexi, vndique circumspexi: neminem, nihil nusquam video quod nollem. *G.* Benè se res habet: siquidem claræ sunt vndæ hæ, & vndique silentes ripæ. In portu vterq; nostrum mox nauigabimus. Tuū est iam (O mihi post nullos memorande sodales) hesterni diei, loci ac sermonis argutè meminisse. Accingere locus conuenit, contingit, conueniunt mores, rectè conuenimus ambo: tu vestes paulatim exue: ego vnà solutus ero. *N.* Non potuit, opinor, luculentior nobis venustiorque aurora contigisse. *G.* Quæ res consilio geruntur & meditatione prudenti, euenire solent illæ plærumque ex sententia: *temeritas verò, audaxque iuuenilis ardoris effusio, periculi ac penitentia sunt nutrices.* *N.* Quantum sentio, huius exercitij commoda incōmodaque meditata nobis sunt penè omnia; quid ergò moram trahimus? quid agimus? quid non immergimur? *G.* *Omnis subita natatio est periculosa.* Quandoquidem modò sudauimus ambo, refrigerium captemus soluti, lentè incedētes togati. *N.* Mihi ante omnia aridet hic formosissimus amnis, area cui subest euidētissima. *G.* *Nitentibus nimium ne credas lymphis: gustatæ potiùs quàm potatæ delectant.* *N.* Satis cum sint tutæ, notæ placidèq; compostæ, quid non irruimus? *G.* Et incipiendi, & desinendi vtique certa ratio est obseruanda, ne nimium præcipitanti se in principio, exitus succedat (quod sæpè vidi) infortunior. *N.* Verbo edicas velim.

CAP. I.

QVIS PRIMVS AQVAS INGRE-
diendi modus?

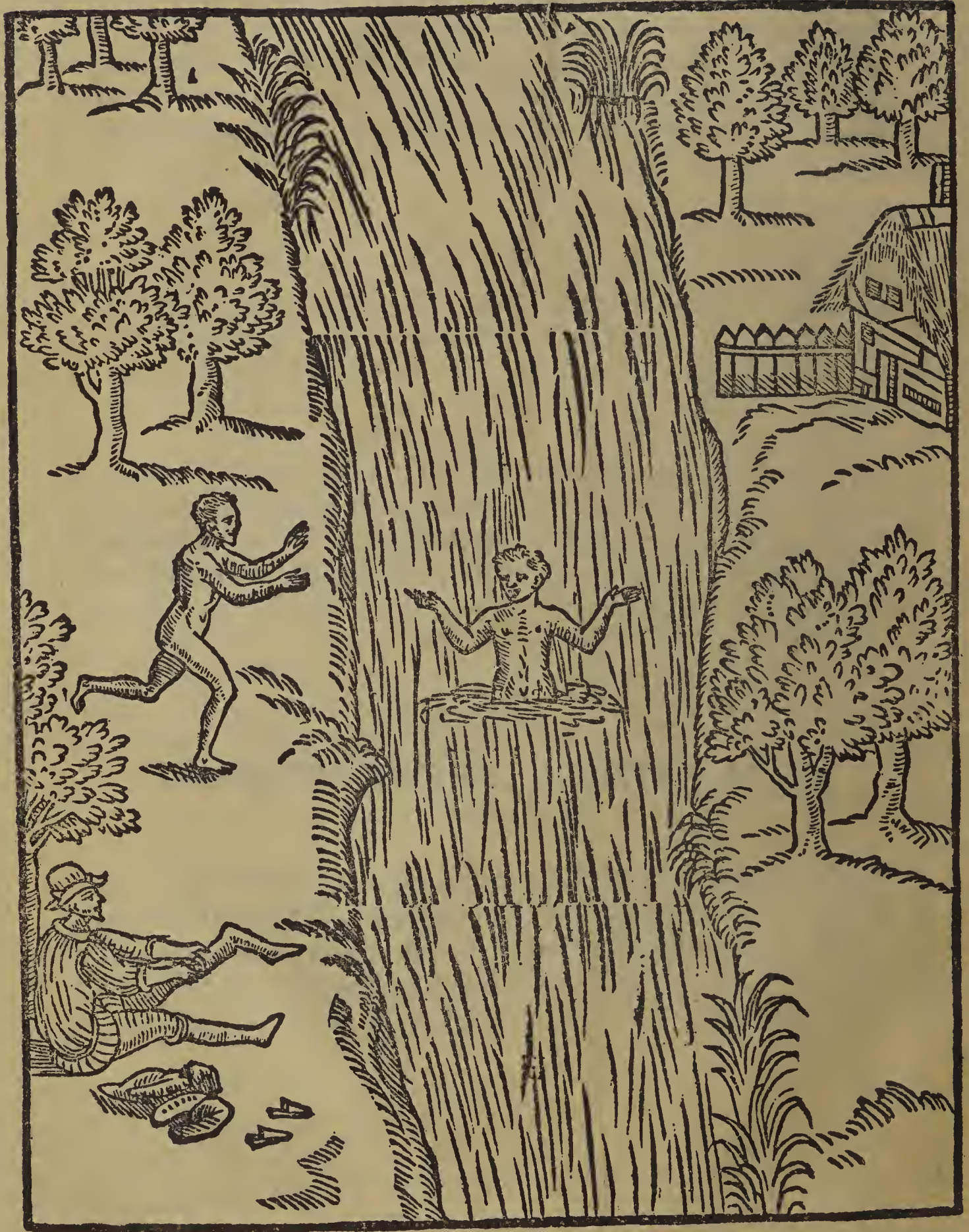
HVnc enim didicisse, sæpè multumque exoptavi. *G.* Imperiti, placido aquã primò ingrediuntur Gradu. Peritiores verè varijs sese modis, eisque non inuenustis fluente corpora sua concredunt. *N.* Quibus quæso? *G.* Recentiores simul ac audaciores qui sunt, absurdè hi insultant erecto corpore, pedibus perpendiculariter fundum affectantibus:

E

Vii.

DE ARTE NATANDI

Vt praesens vides:

LIBER SECVNDVS.

Ingressuri quidam lento gradu gradientes Corpora extendentes si-
mul manusque procumbunt. Vt planè oculos antepo-
nam tuos.

E 3

Peri-

DE ARTE NATANDI

Peritorum alij, dextra in collū iniecta, alij manibus varisque: festinanti gradu amnis marginē accelerātes facie prona, calcibus verò supinè circulātibus, dorso eorū aquas verberātibus: hocque omninò habitū a ripa ferocicursu auolantes, primò fluctus ingeruntur, In hunc modum.

LIBER SECVNDVS.

Alij decurrentes decidunt in latus dextrum vel finistrum
Hæc vt demonstratio docet:

E 3

Alij

DE ARTE NATANDI

Alij, ijdemque optimè uti saltantes solent, motu exultanti marginem ripæ accurrunt, eadēque sublimi agitatione elati, projectis anternis pedibus, corpore erecto, sic ut nates ac posteriora tybiarum, primò simulque, summa aquarum contingant: hic mos est facillimus, tutissimus longēque omnium est optimus: cuius, Hoc cape exemplum.

N. Nulla harum, (quod video) insultationū, est aut indecora aut inco^m-
moda; nisi hoc vnum accedat detrimentum: scilicet dum turbulenta hæc
in aquas submersione profundius paulò subsiliant, aquæ per aures na-
resque meare queant. *G.* Minimè quidem, saltem spiritum subtus si re-
tineant. Quidam (quod vitio vertitur) imperitiores etsi aqua valdè sit
profunda, ad fundum tamen, semel immerfi descendunt. Quod & cor-
pori fundum tangenti, & spiritui diutius aquis suppresso, est ingratiū.
N. Quod huic malo remedium est? *G.* Quam primum aquas contingat,
descensionem mutet in conuersionem supinam. Vbi enim primum in-
cipit conuersio; ibi desinit descensio recta. *N.* Ingrediendi varietatem
artificiose callens, orationi vestræ mores nostros consonare velim: aquas
contingere simul ac natare multum cupio. *G.* Ergo dum recens est hic
ardor statque tibi sententia constans minimèq; trepida, ingredi nunc
ad me: potis si es, satis animosè hæc atque illâc perflue. *N.* Dictum ac
factum: oh, oh, ohe. *G.* Quid est? *N.* Cuiusquæ modò placida fuit, te-
neræ nunc cuti nostræ aqua hæc quam rigida & frigida sit? *G.* Ita ho-
diè opinione auguratus es. *N.* Nec est opinio maior veritate. *G.* Verè
vis dicam in causa quod est? *N.* Ita pol quidem. *G.* Id fit præ defuetu-
tudine, omni quæ tyroni multum est inimica: assuefacto tibi, hæc ob-
lectatio magis erit familiaris. *N.* Ita spero quidem. *G.* Quocuuque tamè
aquas tentaueris die, prima coitio est acerrima: eam fortiter si sustinue-
ris, postea vt lubet, ludas licet sine periculo. *N.* Introitu satis auspicato
video me huc prouolasse Discere iam multum cupio & dinosse, Quis sit.

CAP. 2.

PRIMVS NATANDI GRADVS.

G. **P**ostquam, vti prædixi, vel familiaris tuus natandi peritus, vel ba-
culus manu tua prehensus, tanquam dux viæ profunditatis aqua-
rum te certiozem reddiderit: exinde natationi practicæ te ipsum accō-
modes. *N.* Id quæ sit? quisque modus agendi? aut quæ incipiendi ratio?
O. Principio lentus lento amne discumbito: ventre deorsum, facie coe-
lum spectante, capite colloque erecto; dorso præ extensione pectoris
incuruato, tibijs a fundo eleuatis, & proiectione vnâ expansis: deinde
manibus pretenfis extensisque sineque extensionis expansis: vicissim-
que ad thoracem vsque attractis, natare sedulò ac animsè contendas,
primò pedibus, dein manibus, toties quoties commodè poteris profi-
lire pergito In hunc modum:

DE ATRIS NATANDI

Faint, illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.

N. Ratio lepida videtur, & perfacilis. **G.** Audi parum, dum te moneam, sicut soleo monere meos. Dum aquæ sint tibi certò certius notæ ac prius perlustratæ, ne timeas ab aquis, neu decumbere vereare. **N.** Haud equidem hæsito ecce autem nonne me totum immersum sensisti? nonne multum mouentem promouentem nihil? **G.** Quid ergo? **N.** Opinor equidem, ad hanc facultatem capescendam, me profus ineptum esse. **G.** Toto flumine erras. Tute enim quæ heri edixerim, & acutè intellexisse, & animosè tentauisse, & artificiosè perfecisse visus es. sed ne nimia difficultate initio territus. Quod & ars ipsa natandi postulat, & tua imperitia, & aquis minus assueta, tenera tua tremulaque cutis: Primum tibi in amne hoc practicè demonstrabo, quid illud est quod scire & tenere, auide concupiueris, quo studio, quâ industria, quibus modis cõparandû: Dein binis horis in die, exiguis rebus multû animo oblectationis ministrantibus, tibi cû vacuerit, præsens adero. Quotidie sistes isthic locorum in amne; hæc si placet hora: subleuando, docedo mouedo instituendo, denique manibus, pedibusque demonstrando. Donec huius artis fastigium summum transcenderis, luculentur te quidem, & vere practicè edocueto. Interim (quod tuum est) primum natandi gradum tentasti, & tentasse non pigebit. **N.** Difficillior multum ratio est, quam opinabar, & ego ad agendum paulo sum inæptior. **G.** Difficilè quisque de se sentit, maximisque ingenijs vereque nobilibus, similes ni succedant actiones, omnino quæ sunt, contaminandas sentiunt. Discentem oportet credere, tuque credas, quod astans ego vidi. **N.** Quid ergo vidisti. **G.** Etsi tute tibi minime, mihi tamen natate maximè idque maxima cum agillitate, visus es. Sed quòd primo incipienti, aqua plerumque videri solet asperior, tute rutum ripam scande, vestitusque aut togatus saltem, inde, hæc omnia, quæ claro sermone vsurpauit, oculis dicto simul ac facto demonstrata conspiciat. **N.** Placet mutatio loci. **G.** Quid tam properè properasti? **N.** Aer aquis, quàm multò est clementior? Iam quousque & quam diu libet, hanc mihi artem explicari velim & demonstrari. **G.** Ita faciam, tu modò oculos animumque aduertito. Quisque hanc viam ingressus est, primò procumbens, facile immergitur attrahensque spiritum (quod omnes solent imperiti) aquis suffocatur. Qua quidem principij difficultate quod multi perterriti, vna die aquis salue, atque vale dicunt: Incipienti simul ac imperito, subleuamina supponere solemus. Hinc alij mento eorum, manu alterius subleuato: alij viminibus iuncisue thoraci contextè suppositis: alij distentè inflatis vesicis. (Quæ omnium est rationum facillima ac probatissima) natate incipiunt. Prouideat incipiens, ne aquæ sint mamillis altiores, neu clunibus inferiores; Paucis postquam extensionibus natate didicisti, cauene in locum mamillis profundiorè sis prolapsus, neu peritiet tandè, præ multiplici subsequente discrimine, ignotis vitam credas aquis. **N.** Ventre natate partim didici, vna cum periculis adiunctis: Sed cum hæc euitari nullo modo possunt nisi corpora reflectamus, hoc scire velim.

CAP. 3.

QVOMODO INTER NATANDVM EST REVER-
rendum?

G. **N.** Octu natis (vt docent $\chi\epsilon\iota\mu\delta\upsilon\tau\iota\kappa\omicron\iota$) dextera fauet: Die vero sinistra. Qui dextera sæpius vtuntur, ij vltima extensione cum reuerti conantur, per palmæ dextræ in dextrum latus extensiuam declinationem, palmæque sinistrae (è regione aquas retractantis) attractationem, in sinistram vertuntur capite vna colloque & totius corporis habitudine similiter in sinistram inclinatis, In dextram qui reuerti vult, idem faciat omnino è contrario. Sic.

DI ATRI NATANDI

Faint, illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.

N. Huic quis proxime gradus est successiuus? G. Scilicet,

CAP. 6.

FACIE NATARE SUPINA.

N. **A**Rdua multum ac difficilis, supina natatio videtur retinens naturæ. G. Pulcherrima illa quidem, facillima, tutissima, naturæ humanæ cōiunctissima. Cum enim canit poeta: Os homini sublimè natura dedit, & erectos ad sydera tollere vultus: hinc elucet, tot repente in aquis periclitantium & plarumque pereuntium causa vnica; quia cōtra naturam, aquas brachijs complicantes, fundum deorsum contententes affectant quod si in dorsum eo tum casu sese reponere scirent, erectoque corpore contendere, non submergerentur, etsi maxime velint, id docet experientia frequens. Quos enim omnium peritissimos submersores viderim, eorum neminem vnquam facie supina (etsi maximè contenderent) nisi de industria erigerent brachia simul perpendiculariter, contractoq; thorace, quantū possent in altū eijciendo perseuerarent. Et tamen hoc sensim fit, maximaque cum difficultate, pedibus primò fundum contingentibus. N. Supinæ natationis modum ediscere cupio G. Hic modus hæc via compendiaria esto. Erectus sistēs in amne, sensim lentoque relapsu, facie supina, lymphæ retrorsum inclines, pectore in superficie aquarum tumescente, toto corpore à capite ad calcem, linealiter erecto, expansis colligatisque successiuè & lateraliter vtrinque tibijs, non plus binis a summa aquarum regione pedibus hisce ita compositis quiescente supra pudenda vtraque manu) cursum dirigat retrorsum. N. Nonne caput, dum sic natamus, pene totum immergitur? G. Multum quidem aquis occultatur. Itaque tenero qui sunt capite, horrent multum ab hoc optimo tutissimoque natandi genere. N. Optimum hoc est & tutissimū: G. Imo vero ac tutissimum: nam facillimè dorso natatur, diutissimèque, nec toties supinās aquas inuiti sorbemus, quoties dum ventre natatur, tum si fluctus sint, aut gurgites vasti, caput fluctū frangit, pellitque vtrinque si malis etiam amnis abūdet graminibus, alteque surgentibus (quæ natandi malū haud mediocre minitantur (dorso tutius natatur quam ventre. N. Hanc ego rationem, callere malim, potius quam audire. G. Initio etsi videtur tibi difficillior paulo, aut inusitatior, astipulantis manus adminiculo, si arundinum straminis, ligni iunci, seu (quod maxime probo) vesicarum supositione vtare sicq; lento motu, retro decumbendū in hunc modum.

DE ATRORUM NATANDA

Methodus inveniendi atrorum natanda in agro...

...invenitur atrorum natanda in agro...
...obtinenda sunt atrorum natanda in agro...
...natura atrorum natanda in agro...
...natura atrorum natanda in agro...
...natura atrorum natanda in agro...

Caueat natare incipiens, ne sese furtim subleuare conetur, altero fundum pede contingente: hoc enim timidi animi est, & seipsum fallentis neq; erigat multum genua, aut lumbos deprimat omnino, sed extento linealiter toto homine, liquidò retrocedat & animosè. Reuertere si velit. (dum imperitior est) circumnatet: sin recentis nomen & rationes horreat, vna quiescente tibia, alia aquas lateraliter complicante, in complicantis tibie latus (siue dextrum illud sit siue sinistrum) artificiosè reuertitur. Item circumvolutionem apprimè tenere debet, ad euitationem imminentium periculorum: scilicet lincium, arundinum, riparum & currentium quorumque: quæ si inopinatò eueniant, nisi valde animosus sit gnarusque natandi; actum est, illicet, perijt, ad hæc mala euitanda, multæ etiam aliæ vsu veniunt, conuersiones, inusitatior scilicet & difficili- ores, sed quæ liberum decent & sunt valdè salutares. *N.* Neque istas, me celare velis. *G.* In aquis dum sim, hac atq; illac liberè fluo, eoq; facilius ac liberius fluet oratio nostra; siquidē venustates istæ atq; reflexiones, mihi multò maximè solent esse iucundissimæ. *N.* Quæso hac me particeps iucunditate, harum varietatem demon- strans, dum edicas. *G.* Quas edicturus sum, harum prima dicitur.

CAP. 5.

TROPICA EXPEDITA.

Procedens à dextris ad sinistras, & e regione: fitq; simili manus oppositæ declinatione, corporisque ac capitis inclinatione, comitante simul tibiarum complicata circumuolutione, eodem prorsus modo, atq; prius vsitata conuersio facta est, nisi quòd repente hæc reuocat pronatantem, idq; agilitate expedita, quæ non nisi summa agilitate imbutis contingit. *N.* Hæc, qui fit, tantillo temporis, ac, vt dixi, momento? *G.* Non vt communis conuersio, dum circumgyramus lateraliter, sed si in sinistrum, expeditè reuerti volumus, id actutum fit, pollice dextro fundum spectante palma conuexe prætensa, aquasque anteriores lateraliter abdicante, sinistra verò aquas plana palma, digitisq; copulatis, retro inuolvente, vnda attrahente, idq; corpore, vultuq;, subitò retractis in sinistram: Sin in dexteram expeditè reuerti volueris, eadem omnia è contra eodem prorsus modo, & ordine sunt peragenda, præsens vt monstrat figura.

DE ARTE NATANDI

LIBER SECVNDVS

N. Huius conuersionis quis est vsus? *G.* Repentinis periculis euitandis maximus: scilicet si festinanter in nos, siue naues aduolent, siue lintres, siue nobiscum haud mediocri cum periculo leones, vrsæ, canesue færoces, in aquis colluctentur siue alia quæcunque repentina pericula nos violentè affectent, hac vnica conuersione, quasi digitulo facile declinantur omnia, præterea si periclitanti in aquis, opem ferre conemur, hac conuersione & commodissimè id fit, & minimo cum periculo. Caueat huic conuersioni deditus, ne aquæ sint nimis raræ, neu tibijs seiunctis hanc tentet. Illud enim tibijs, hoc spinæ dorsi nimium est inimicum. Hac non venustior multò, sed multò etiam salutarior.

CAP. 6.

CONVERSIO CAMPANALIS.

N. **Q**uæ illa est campanalis, quidue ita dicta fuit? *G.* Quia **Q**omni latitudinis discrimine semoto prorsus & neglecto, sicut campanæ, dum pulsantur, sic hac conuersione vsus, ventre si natet, subitò attractis pedibus, simulque anterioriùs proiectis, facie supina renatat, é contra si supine natet, perpendiculariter conuersis extensisq; tibijs pone; ventre natans illico, cursu quo priùs, procedit contrario.

DE ARTE NATANDI

N. Id qui fit? G. Ventre si nates, simul contrahens pedes, & contractos contrario modo eiciens, poné etiam expansis manibus, aquas atrahe retrocidens ac vna supinus natans. Sic.

Dorso verò natans, contrahe subito ad nates pedes tuos, ac ponè (aut fundum versus) proiectis illis, exultans, ac animose corpus erigens, prona facie natare contendito. *N.* Quis vsus huius est? *G.* Scilicet in angusto aquarum sinu, contractoque curriculo, sine tædio aut offensione pedis contra ripas, reuertamur. Caueat tamen fundus vt sit satis profundus, præcipuè verò graminibus lutoque vacuus. *N.* Non potes lenti caricis fundiue aut mali graminis periculum, vera vi natandi superare? *G.* Quam multi peritissimè natantes & generocissimè in festis graminū ligamentis & lutofo fundo hærentes, periêre. Itaque fortiter natantes idque agilitate animosa, aliam fræquentant conuolutionem, quæ dicitur,

C A P . 7 .

C I R C V M V O L V T I O .

N. **Q** Vanam ratione fit circumvolutio? *G.* Dum natamus extento vt solèt corpore, circū volumus nosmet facie habitusque corporis reliquo, superius, inferius, dextrè sinistrèque; successiuè multoties (& axis instar cum integro globo) circumuoluti. Quam quidè rationem, gestu citius luculentiùsq; quàm verbis explanare potero. *N.* Attamen vti capilli, iam lucida prius oratione, dein praxi mihi eam demonstras sensibili. *G.* A sinistris circumuolutionem inchoans, postrema dnum ventre natat, extentione, brachiū manumque dextrā (aqua palma vna deprimens) quoad potest anterius extēdat, vultu, pectore, habituque corporis per sinistrū supinè cumductis, tibiam sinistrā supprimens, dextrā eleuans, summaque aquarum, à sinisteris dextrā versus efferens, sæpius circumuolutus, vel à dextris ad sinistrā, vel à sinistris, ad dextram contradictoriam scilicet manus dextræ, & pedis dextri, contraque extentionem scilicet manus dextræ, pedis vero dextri contraque extentionē, scilicet manus dextræ, pedis verò dextri elationē, ad vel supra summā aquarū. Exempli gratia: vt bene, bis dictum esto, a ventre voluturus ad dorsum, extendens dextram, extrema extensione, aquasque anteriores declinante, per sinistrā faciē eleuans, supino vt natet vultu, eleuat tibiam dextrā, vnaque circumactus deprimat sinistram; quò sæpius & cæleriùs, hoc modo lepidè ludere tibi lubeat, eò propinquius tibiæ cocant, manusque ante pectus expansæ huncque motum expedites, non longè sint semotæ, in hunc modum.

G

N. Num-

DE ARTE NATANDI

N. Numquis eius usus est? *G.* Frequens admodum quia dorso nantes hac sæpissimè vtuntur vt præuideant & etiam dū cumulos stramineos, aut superficiem sordidam, à sentinis profluētem, vitare cupimus. aut culices circumglomerantes, hoc aquarum pulsu liquido abigimus. quod si natantibus nobis talium circa fluentium, aut circa volitantium copia sit infesta, eo casu vtendum est.

C A P. 16.

P E R C U S S I O N E   Q V A D R I -
partita.

N. Vnde dicitur quadripartita? *G.* Quia aquas verberamus quatuor partibus corporis successiuè, & velociter agitantibus,

N. Quæ sunt illæ? *G.* manus pedesque. *N.* Omnes eleuamus simul?

G. minimè sed successiuè singulas: 10. pedem dextrū 20. manū dextram 30. pedem sinistrum. 40. manum sinistram. *N.* Quâ agilitate potissimum?

G. Extento corpore, eleuato pectore, tybijs partim brachijsque omnino planè lateraliter, quoad potes, extentis vt præsens videas.

DE ARTE NATANDI

Hac vtaris rarò, idque aut oblectationis gratia, aut dum nimium condensantur circa faciem tuam, mordaces culices. Efficit enim sonitum sub aquis, capiti multum inimicum, *N. Nonne possumus*

CAP. 17.

MANIBVS PEDIBVSQVE SUPI-
nè natare.

G. **E**T si manuum decertatio, supinè natantibus plerumq; parum profit, tamen festinanti processu, valdeque veloci. si contendimus, manibus pedibusq; id agendum est. *N.* Ventre utiq; natantibus vsitatum est & congruum. *G.* Et dorso etiam, cum supina pronatio celerior sit, prona, hacq; supina contentio, est velocissima. *N.* Vnde supinè natanti manuum prima oritur motio? *G.* Eijciendæ sunt manus retrò, caput pone eademque dum extenduntur, penè contingentes, palmis aures, dum eijciuntur spectantibus, vltima verò extensionis huius extremitate: (conuersis exteriùs palmis) brachia eodem modo expandendo, contrahendoq; simul: pedibus solito more contendentibus, profilire contendat, in hanc formam.

G 3

Hujus

DE ARTE NATANDI

liber primus de arte natandi et de virtutibus eiusdem
liber secundus de arte natandi et de virtutibus eiusdem

Hujus vsus est : contra veloces fluctus procedere ac progredi,
maximeq; omnium, succedenti natandi facilitati est dissentanea.
N. Quam tute eam appellas. *G.* Multoties dicitur

CAP. 18.

RETROGRADATIO.

EA fit dum dorso natantes, eodem prorsus modo, extenti ia-
centes & supini, regredimur, calcibus præcedentibus, sequen-
te vltima linea capite. *N.* Verbis iam perspicuis eam mihi indica-
sti, oculis itidem intueri velim. *G.* E verbis meis modus positionis
& retrogradationis elucet; sed habitus tamen natantis, & artifici-
um agendi adhuc latet. *N.* Quin, si placet pateat illicò. *G.* Hoc mo-
re qui pergunt retrogrado, ij jacent supini, corpore extento, pe-
ctore tumefcente, adeò vt præ tumore isthoc, dorsum inter scapu-
las sit concauum, manibus secretiora tequentibus, tibijs alternatim
super aquas eleuatis, sicque successiuè rursus depressis, vt post-
quam aquarum superficiem attingant, fortiter poplites versus at-
tractæ, nos alterius protrahant. Hisce oculis vt videre licet.

DE ARTE NATANDE

De arte natandi, seu de modo utendum in aquis, et de
causis, quibus in aquis mori solent, et de remediis, quibus
utendum est, ut vitentur, et de signis, quibus agnoscantur.

LIBER SECVNDVS.

N. Necessitatis quæso an elegantia soluis gratiâ, recessu utimur retrogrado? G. Vtriusque. Recessis, scilicet quando profundis ac spaciosis pontis natantes longè a ripa distantes vnaque lassè ac natandi tadio confecti, hac facilitate nos subleuare solemus sine fundo, sine alterius adminiculo sine omni molestia quæ oblectationis & iam pars non minima censerè debet, & tamen rariori fluminum processu summis aquarum retrogradi colludentes, nobis iucundè quidem ac lepidè placere solemus, huius dissimilis est.

.CAP. 6.

CVBATVS VERSATILIS,

N. Quæ est differentia inter Circumvolutionem & cubatum, versatilem? G. Et si eandem formam magna ex parte referant tamen si penitiùs vtramque agilitatem inspiciamus, illa motionem, hæc quietem ac positionem lepidam potius denotat exempli gratia illa circumuoluti corpus celeriter idque multoties, tibiam aquis efferendo, & cum percussione deponendo. Hanc dum frequentamus, iacemus supini extenti, vlnis lateribus applicatis, laertis a corpore rectâ eiectis, tybijs interstitio pedali seiunctis planta pedum spectante fundum sic decumbentes nunc dextrum latus, illico sinistrum summis aquarum toties quoties, ostendimus, obseruato, dum dextram erigimus extēdimus lateraliter dextram manum pedesque parum deprimimus, sinistram verò manum pedemque ad nos attrahimus,

DE ATRI NATANDI

Vti iam oculatus testari potes.

N. Quis huius vsus est? *G.* Frequens admodum & per utilis. siquidem supinus natans multoties periclitatur, vel in locos arundinosos, vel contra ripam, vel alia pericula occurrentia, nisi circumuolutionem commodè calleat. Caveat hac fretus ne densa mali graminis silua eandem sapius experiatur, ne irretitus, tandem, vix aut ne vix, aquis excedat saluus. *N.* Quid si pronatando, paulò longius sinus prouecti, & in aquas densis graminibus altisque scaturientes? *G.* Tunc, si natantes vna & exire liberè & tuto circumspicere velint, sequentis agilitatis, sint periti, quæ dicitur

CAP. 8.

CIRCULATIO.

Inde dicta, quod sicut prior pes circini manet immotus, circumlum dum designamus in plano, alter vero circumducitur donec vnde orsus primo est, in eodem terminetur puncto: ita quidem & circulationem inter natandum frequentantes, tybijs aquas pulsantibus, circum circa querantur, capite manente in medio centrūque designante. Huic agenda quis primus modus? *G.* Dorso, vt supini solent natante iacemus: si à dextris circulari vis sinistram versus, parum deprime sinistrum latus tuum fundum versus, dein tibijs vtriusque primò leua deinde dextra eisdemque alternatim ac successiue aquis elatis sinistrumque versus singulis elationibus longitudine pedis vnus pergentibus, capite immoto, & in centro quiescente eleganter fit cir circulatio, spumantem circumferentiam aquis designans:

H₂

Præ-

DE ATRE NATANDI
praesens tibi vt dabit exemplum:

N. Num nobis vsui circulatio esse queat? *G.* Imo maximo & frequenti præsertim, si amnis superficies, vel spumante putredine, vel stipilosa materia, aut alia immunditia quacunque, quæ natâ-
tis capiti cervicique adhærere solent & officere, circulatio ea om-
nia abigit ilicò, perspicuumq; oculis reuelat annem. Hac summis
colludens in aquis, caueat ne nimis altè pedes in aerem ostendat
caput enim immergitur: aut nimis ferociter pulset fluctus tibijs,
sonitum enim magnum reddit in aquis capitis dolorem ilicò mi-
nistrantem. Ad hoc verò malum euitandum, sequens. Circumdu-
ctio est aptissima, scilicet

CAP. 9.

CONVERSIO PERPENDICVLARIS.

EA dicitur perpendicularis, cum erecti, in aquis stantes, adhuc
corpore, capiteque perpendiculariter erectis, vndique astan-
tes circumspicimus, alloquimurque simul magna cum gratiâ ac fa-
cilitate? *N.* Hanc mihi commonstrari velim. *G.* Profundo iam
loco erectè stantem me vides? *N.* Video. *G.* Sed pedes subtus tibi-
asque mouentes? *N.* Sic. *G.* Si à dextris ordiri velis, inuoluta, pri-
mò per dextri pedis plantam digitosque agiles aqua, dein eodem
prorsus modo successiue per sinistri, inclinanda est tibi in sinistra
habitus corporis tota ac dispositio manibus denique enixè aquæ
sunt attrahendæ & abdicandæ inuolutè: sinistra primò attrahen-
te, dextra dein successiue recipiente, repellenteque:

DE ARTE NATANDE
præsens vt explanabo.

Huius quot sint commoditates vide. Dum ignotis natamus fluctibus aut vasto (ita si superis visum est) mari, huius periti, erigimus caput vastos super gurgites, circumspicimus vbi proximus, vbi tutissimus littoris aggrediendi locus inimicorum. Præterea violentis manibus elapsi, fugientes nos ad aquas, si insequantur afflicti, que vel saxis, vel sagittis, vel alijs missilibus: hac freti perpendiculi, & vnde veniant, & quomodo euitentur, facillimè in ictu oculi exploratum habeamus; Etiam si vel cum homine, vel bestia in aquis sistenti tibi, decertatio contingat, hoc modo erectus, liquidò fortiterq; dimicare poteris. Cauendum, ne lutosus subsit fundus, vitæ periculum minitans. His conuersionibus multæ aliæ succedunt, lapidæ illæ quidem & non inuenistæ natandi agilitates, facilitatesque, quæ non nisi natandi peritis eisdemq; omninò generoso planè animo celfoque imbutis contingunt, quas qui dextre callet, omnesque clara quasi luce præsens ad placitum ante oculos ponere, hunc NEPTVNI pronepote[m] ponti ducem appellant & pleno quasi ore laudare nunquam desinant. *N.* Quænam illæ sunt festiuitates, elegantius natantium? *G.* Et prædictæ conuersiones, & multæ aliæ his quasi successiuè. *N.* Omnes non vnò verbo potes edicere, nec omnia possumus omnes: Omnium tamen illarum, primam & audire & videre desidero,

CAP. 10.

PRONATARE PALMIS CON-
iunctis.

PRimum tenet gradum, quia natationi simplici, pronoque est coniunctissima. Hac freti inter natandum, carpi vtrunque palmis simul applicatis, ad pectus vsque contrahunt. Dein extendunt in manus palmis sibi inuicem applicatis, pollice vtroque erecto, summis digitorum partim rectè tendentibus vsque dum summa supra aquarum, compareant.

DE ARTE NATANDI

Vti è demonstratione presenti discas.

LIBER SECVNDVS.

N. Huius nunquis vsus est? an solius oblectamēti gratia eadem vta-
mur? *G.* Præterquā quod elegans natandi ratio sit, si fortè cumulus
straminis nobis inter natandum occurrat, qui molestiam pericu-
lumque sæpè infert) hæc acuta manuum extensio eundem pene-
trat illicò, & vtrinque dissipat. In locum etiam arundinosum delatis
eodē modo opem fert, & egrediendi facilitatem; præsertim si caue-
at ne nimis latè manus dissipet, hoc discrimine afflictus. Neque ine-
legans illa ratio est, proximo quæ sequitur gradu scilicet

CAP. II.

NATARE NEQVE VENTRE NEQVE
dorso.

N. Neque ventre neque dorso? hanc natationem videre velim.
G. Sic natans procedit, humero, brachio, crure, tybiaque
siue dextris, siue sinistris, dextrè aut sinistrè erectis, & summis a-
quarum contiguis. *N.* Quomodo? *G.* Dorso vel ventre natans v-
na deprime sinistram, erige verò dextrum latus natans id-
que extentus. Sic dum iaces sinistra manus extensionem frequen-
tet non dilatando motum aut deprimendo sese fundum versus sed
recta quasi linea extendendo, ac contrahendo summis aquarum pa-
rallelica.

DE ARTE NATANDI

in hunc modum.

LIBER SECVNDVS.

N. Huius quæ est commoditas? Præter animi oblectationem quam inde latere natans capis alter vtram ripam si sic occasio feret, pronatando semper aspiciet, altera, manu pedeque quiescente N. nonne est possibile quempiam

CAP. 12.

VENTISE NATARE VTRAQUE MA-
nu quiescente?

G. Vtique fit facillimè. N. Quæ hæc est facilitas, & quo exemplo mihi indicas? G. Thorace, extento anteriùs, collo aquis erecto, manibus collo ponè sub occipite iniectis siue dorso, retrorsum complicatis tybijs, pedibusque promouentibus, vt solent dum ventre simpliciter natatur,

DE ARTE NATANDI

Vti me nantem vides.

N. Quem ad finem sic solemus natare? *G.* Scilicet si spasmus fortè nos malè cæperit, aut si fortè catenis vincitis retrorsum manibus: a-
 quas tentare cogimur in vitæ discrimine. *N.* Nonne id dorso fit
 multò citiùs ac faciliùs? *G.* Non tam commodè, quia ventre na-
 tans viam præuidet, lustratq; oculis: dorso verò natans, nisi con-
 uersione vsus, minime: Præterea si natando nobis lacerti sint fa-
 tigati: quò faciliùs hoc casu fluctibus emergamus, solemus ven-
 tre natantes.

CAP. 13.

PEDEM SINISTRVM MANV DEX-
 tra portare.

N. Varietas multùm discentem delectat, & isthæc ratio non
 potest non esse placidissima. Iucunda illa quidem, & in-
 ter natandum vsitator fitque si dum ventre natans, pedem sini-
 strum eleuando, nates versus contrahimus, manum vnà dextram,
 super nates retrorsum extendamus, pedemque sinistrum compre-
 hendamus, retineamusque, continuata prouocatione sub manu si-
 nistra, dextroque pede actiua vice versa, contra etiam fit,

DE ARTE NATANDI

Præfens ut videbis: *[faint Latin text]*

Hæc agilitas contra spasimum multum utilis est, ac salutaris, præcipuè verò, si alter pedum sinuosis, graminibus sit implicitus, huic varietati additus, facilius tutiusq; mala gramina manu effringere & dimouere poterit. Quòd si gramina à fundo surgentia, spissiora fuerint & natanti infesta, natandi varietate est vtendum, & tē-
tandum vtrique

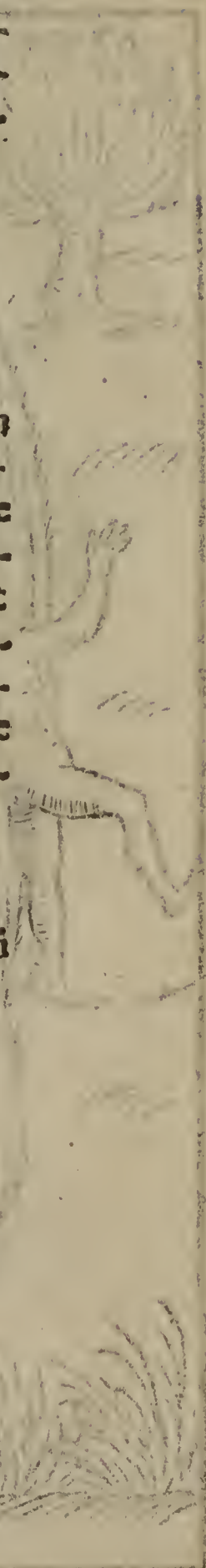
CAP. 14.

CANIS INSTAR NATARE.

Difficilem hanc viam opinari noli, siquidem multi, antequam ventre natate primò didicere, ad hanc quadrupedalem pro-
lapsionem, inscij pænè incidunt, & sese in sublimi flumine efferre solent. *N.* Nulla istarum audita mihi, aut visa est, natandi varietatum: itaque pergas præcor, & hanc & reliquas quotquot illæ sint demonstrare. *G.* Hanc calles rationem, si modice eleuans depri-
mensque vtramq; manum vicissim, similiterque pedes: illis flui-
dius attrahentibus, hisce verò abdicantibus profilias: dextraque manu, pedeque dextro primò, dein manu pedeque sinistris alter-
natim succedentibus:

I 4

Vti

DE ARTE NATANDI

Vti jam demonstrans planè ante oculos ponam.

LIBER SECVNDVS.

Hoc motu elati, tutius gramineam nociua siluâ exedimus his incō-
modis, ventre dum natamus, sic evitatis, sequuntur, aliæ plures &
faciliores, & expeditiores supinè dum natamus frequentandæ. Qua-
rum prima, lepida quidem illa & quasi triumphans dicitur

CAP. 15.

AQVAVM PERCVSSIO.

N. Manu an tibia percutimus aquas? **G.** Tibia dextra & sinistra
M. eademque elegans ratio est & iocularis, fit hæc plarum-
que cum dorso eleganter natantes, singulis panè extensionibus e-
levata altius minusve tibia) verberantur fluctus, & rorantes in al-
tum stillæ concitantur. Elegantius hanc rationem exprimentes, sin-
gulis extentionibus procedunt, mento ad pectus depresso. Quod si
generosius id facitare studeant, elatius tunc singulis extensionibus
succedunt singulæ percussiones aquarum, vel sinistrae vel dexteræ,
vna cum circumvolutione totius corporis. **N.** Pulchra hæc qui-
dem ratio est & omnium quas enarrasti generosissima itaque hanc
videre ardeo **G.** Hanc dum exercere velis & perficere, iaceas su-
pinus in aquis corpore extento tibiisque tumefcente pectore &
quasi elevato, manus vtriusque palma plana, fundum versus aquas
deprimente, corpusque (dum pedes eijciuntur) inuolutis aquis par-
tim sublevante. Sed si cum verbere aquarum vna circumvoluere
velis, tunc si dextera aquis tibia sit elata, eandem repentino motu
deprimas elevando eodem momento sinistram totum corpus ea-
dem vnica actione circumvolutioni confirmando:

K

Eui-

DE ARTE NATANDI
euidenter vt tibi elucebit ex demonstratione isthac.

Hæc agilitas etiam facilitatem natandi magnam parit, nec tantam contentionem postulat atque

CAP. 20.

VNIVS PEDIS COLLVSIO.

N. Facilitates istæ & natandi lepores, vt plurimum voluptati, nō necessitati inferuire videntur. *G.* imo nulla harū est, quæ si pericula eueniant, (vt solent inter natandum plurima) non minorem vsum arduis propellendis quàm voluptatem lepidè ludenti ministrant; itaque eò gratior ea ratio tibi videri debet quia miscuit vtiledulci. Hæc enim (de qua verba sum facturus) vnus pedis collusio, etsi natanti amœnitatem multam ministrare videtur, quod hæc inter nataudum freti celso animo prosilire videntur & quasi triumphantes, habet tamen suum destinatum vsum & commoditatem perpetuò successiuam, vt i & verbo & exemplo aperiam. Hanc affectantes dum procedimus, eleuatam nunc dextra nunc sinistra tibia pedeque in processu, quasi triumphantes circū voluimur eam ter quaterue in aere circumductam, vna generoso vultu contractoque in collum mento, spectantes. *N.* Lepida hæc quidem collusio videtur & persacilis. *G.* Imo multum difficilis nisi enim imprimis tumescente pectore, palmis planis, fundumque versus depressis altera tibia aquas vna premente: hæcquæ omnia comitetur generosus sese subleuantis animus, dum tibia eleuatur, caput aquis immergitur difficilis hæc quidem agilitas, sed pulchra & quæ infestis graminibus pedibus, siue molestia, discutiendis summo opere conuenit.

K₂

Vti

DE ARTE NATANDI

Vti præcius conspicis.

LIBER SECVNDVS.

qua quidem difficultate territus, ne medio cursu desistas : huic expediundæ facilius, sequitur ratio non inuenusta.

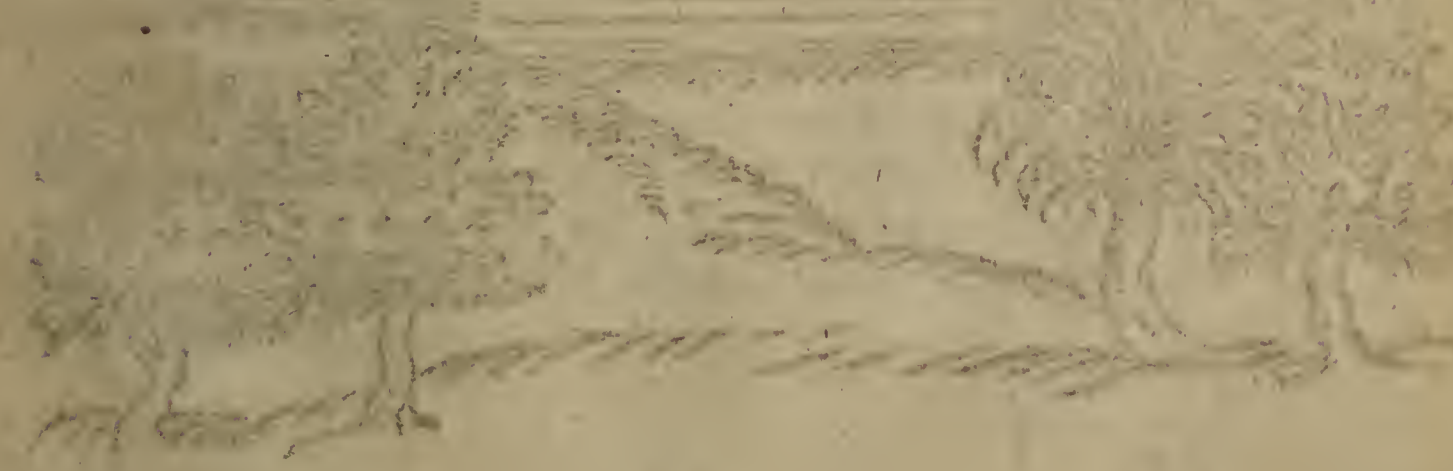
CAP. 21.

PEDVM OSTENSIO.

N. **V**trisque pedibus summis aquarum elatis, potis est quispian intacto fundo persistere. *G.* Usitatum id quidem est & perfacile, nec sistere modò, verum & commonstratis ambobus pedibus pronatare. *N.* Hanc mihi cedò viam. *G.* Huius appetens jacet supinus, (cuius contrarium in cæteris pedum ostentionibus factitatum est) dorsum deorsum incuruet manibus remotum more, super ventrem, dum contrahantur ac dilatantur planis palmis, per inuolutionem aquarum corpus subleuantibus, eleuatis pedibus supra aquarum summa,

K 3

clara

DE ARTE NATANDI

clara ut iam luce tibi lucet,

N. Huius vsus aliquem quando reperisti? *G.* Postquam natauimus, præstito spatio, hac freti: videre licet fixisque oculis cernere, num pedes satis mundi, satis candidi, satis denique loti, etiam si in profundissimum locum simus prolapsi. *N.* Quantum auguror coniectura, plures sunt pedum, quam capitis agilitates. *G.* Et mari terraque æquum esse censemus ut pedes sepius agitentur quam caput, ubi fixum est consilij domicilium, & tamen si iam à calce ad caput transcendat oratio nostra, vnā facilitatem longe omnium excellentissimam capiti propriam ac peculiarem videbimus: ea dicitur

CAP. 22.

MENTI SUSPENSIO.

N. **M**enti suspensionem, tacitus dum mecum diuinare studeo, mente omnino suspensus hæreo. *G.* Ne graueris si mente te suspensum detineam, dum menti suspensionem videas: sicut enim caput sublimi loco nitens, cæteris corporis partibus est eminentius: ita quidem hæc facilitas, cæteris omnibus superior multo, & si artificiosè teneatur, facile superat ipsam artem. Siquidem huius peritus, etiam in profundissimis aquis non mouens omnino stat erectus, aquis minime immersus. Itaque cætera argumenta si essent obscura, tamen hæc vnica facilitas docet manifestè: natura hominem natationi aptam scilicet si erectos ad sydera efferat vultus. *N.* Quibus vijs & modis, hæc efficitur? *G.* Dorso dum natamus, vltimò extensis expansisque tibijs quiescimus, sic iacentes. Dein, dum expansæ, ut prius tibiæ descendunt vnà, cum perpendiculariter fundo appropinquant, contrahendi sunt pedes, genua versus, pectus tumidè efferendum, brachia (manus vtriusque dorso, dorso tuo affixo, idque humeros versus) vel contrahenda, vel lateraliter vtrinque rectèque eicienda, manuum palmis planis, digitisque coniunctis, fundum spectantibus, mento quantum potes ipsum Zemith salutante:

DE ARTE NATANDI

Vti vides:

LIBER SECVNDVS.

N. Mirifica hæc quidem ratio est. G. Et tempore etiam utilis. N.
Quo tempore? G. Dum summo frigore summa glacie peregrina-
mur si forte lubrica subtus giacies perrumpitur, hoc vnicum reme-
dium, periculi evitandi necessitate multa nocte amnem tentare si sis
coactus, teque sequantur lintre prouecti & huius tamen agilitatis
subleuamine, etiam in profundissimis aquis, immotis fluctibus,
nullo sono concitato dum prætereunt inimici, quiete sistas, & mox
Optata egressus potiaris arena hanc successiuè comitatur.

CAP. 23.

PRESSIO AQVARVM

Huius beneficio erecti stamus mouemusque in aquis amota
Homni manuum emixione, idque (verbo vt expediam) fit per
circumductionem pedis vtriusque dum circulariter eosdem (vna
aquis inuoluentes planta fundum plane spectante exterius vtrique
circumducimus;

L

Vti

DE ARTE NATANDI
Vti patet præfenti demonstratione

N. Huius non potest varius non esse vsus. *G.* Dum aquas animosè simul ac artificiosè premimus, facile circumspicere possumus altissimos fluctus superare tormento arcuè sagitare gladio decertare, manuum denique ministerio liberimè perfrui, *Caveat huic additus* ne rariori flumine lutofo aut malorum graminum pleno eadem frequentet, arduum enim est & periculosum: malo quia gramine tibia nonnunquam erit ligata: quod si contingat illicò affe-
tanda est

CAP. 24.

DORSI NATATIO CONTRADICTORIA

*S*ic dicta, quod sicut orationes contradicentes acerrimè & ex diametro inter se dissonent: ita & hæc actiuitas è membris contradictorio modo sepositis, profluit. *N.* Quæ illa sunt? *G.* Vel manus dextra & pes sinister: vel sinistra manus pes autem dexter. *N.* Quomodo? *G.* Supini dum natamus dextera manu apprehendimus pedem sinistram, & è contra alia tunc temporis tibia eleuata velociter ac depressa,

DE ARTE NATANDI

In hunc modum,

Si gramina tibijs adhærent supini dum natamus, hoc artificio amouentur illicò. Quòd si infausto (vt aiunt) omine malorum graminum supini dum natamus tibiæ vtræque simul ligenter, eo tum casu.

CAP. 25.

NATATIO CONNEXA.

SEpè multumque opem fert, vitæque tutamen certissimum. *N.* Colligatis simul tibijs & connexis putasne fluctibus nos tutò posse excedere? *G.* Auspicatò quidem. Dum enim ita connectuntur tibiæ, brachia etiam sibi inuicem implicata, pectus super gestamus: Dein extendentes corpus, supini procedimus, vtrasque tibi-
as eleuando, vicissimque deprimendo, contrahendoque dum deprimimus, donec ripæ contigui, voti simus compotes,

L 3

Præ-

DE ARTE NATANDI

Præfens uti vides.

Ad hanc difficultatem, accedit alia maior multò ac periculofior, scilicet manibus pedibusq; ligatis si quando è carcere, vel puppi, vel aliquocunq; loco in flumen eiectus, hanc callens rationem artificiosam, saluus tandem fluctibus emergere possis. Huic discrimini euitando, & similibus, ventre dum natamus, opem fert.

CAP. 26.

PROLAPSIO.

N. Omnis (quantum ego intelligo) pronatio est prolapsio. **G.** Transumptiuè etsi eo nomine appelletur, tamen hæc propriè verèq; & genuinè ita appellanda est, quia sicut vermes, seu angues prolabentes per partium priorum limosam tenacitatem, posteriora (vnà prolabentes) ad se attrahunt, itidem & huius facilitatis fretus auxilio, è medio densissimorum graminum sensim elabitur, **N.** Quo artificio? **G.** Ventre natans, in hoc casu, proiectis tibijs placidè retrorsum, manibus antrorsum, sed coniunctim vtrisque procedimus. Sic tamen, vt brachia manusq;, quoad possumus longissimè à pectore extendamus: digitis connexis, palmis curuatis fundum spectantibus, his secundum artem sic dispositis, per palmas incurues, & vlnarum vim, aquas ad nos attrahimus anteriores, quæ dum corpus tibiæq; coniunctæ processui vltiori sese lentè & more gracili accommodant, nos è densis graminum syluis saluos sospitèsq; educunt:

L 4

hæc

DE ARTE NATANDE

hac ut demonstratio docet.

Caueant huius experti, ne nimis feruidè & ferociter hoc casu contēdāt sed placidè placatè animosè, neue manus dilatent multum, neu pedes omninò: ingruet enim periculū prædictum sine dubio, cuius nodosa connexio sine discrimine vitæ (nisi externū adsit auxiliū) nullo modo dissolui potest huic difficultati succedit placida quædam collusio & iucunda

CAP. 27.

SESSIO CONTRACTA.

*S*iquidem natandi periti, multis modis varioque artificio natantes iacemus, ambulamus, stamus, sedemus vtique. *N.* Quali cathedra sedere soletis natantes. *G.* Lenta quidem & permolli; cuius aream occupanti non opus est puluino, siquidem aquæ natandi perito lectulus, quo decumbet area, qua pedem figat; via qua ambulet; currus quo prouehatur; viridis campus quo se miris modis oblectet; cathedra qua repostus sedeat. *N.* Penè defessus sum ripa diutius perstans doce quæso quomodo aquis sedere queam? *G.* Non id fit erecto corpore sed contracto idque, vtraque manu vtramque tibiam comprehendente tibijs sic detentis, successiuè datis vna depressis que sedulo ad hanc rem aditus tibi clarior vt sit, primò conatum manus per vtrunque latus, per attractionem aquarum depressionemque corpus subleuare nitantur: pedes etiam tibiæque eodē modo sed sic vt dum hæc aguntur inferius pedes cōtrahat poplites versus manus vna per genua dimittens, donec pedes prædicto modo apprehendant, teneātque, natans quoad potest, pectore tumido, capiteque pronò sedeat:

M

sic

DE ARTE NATANDI

INSTRUMENTA NATANDI. Sic instrumenta natandi sunt quae ad natandum sunt necessaria.

Huius auxilio gramina vtrisque pedibus hærentia vel vtrosque simul ligantia manibus vtrisque enodare possimus, sed quod maximum est, si forte in puteum profundum iniecti simus vbi neque præ angustia natate, neque præ fundo luto aquas premere seu menti suspensione libere frui, tunc in angustis, & præ luto fundo raris fontibus, vtrumque pedem manibus vtrisque tenentes, agitan- tesque auxilium exclamamus de profundis præter prædicta omnia, mirã hæc facilitatẽ ministrat sequenti agilitati, quæ appellatur

CAP. 28.

PEDALIVM DIGITOREM

præcisio.

NMultum ardua hæc ratio videri debet & difficilis quando-
Mquidem pauci hoc possunt in aquis: pede vno aream pre-
 mente nonnulli humi sistentes eò sese reflectere nequeunt. **G.** Mul-
 ta multi in aquis possunt positi, quæ humi omninò non possunt. **E**
 ego sæpiùs tentans digitum pedis maiorem labijs applicuerim
 meis, cum id terra lectulouè, nullo modo poteram. **N.** Ne me di-
 utius producas quin planè dicito, quomodo vngues pedum pro-
 funda aquarum serie natans amputare possim. **D**extera valens, cul-
 tro detento eadem, eleua tibiam sinistram, eademque vna cum pe-
 de vsque ad genu dextrum attrahe, hucusque attractum, sinistra
 manu apprehende; apprehensos digitos vna cum dextræ manus
 digitis tange & ad placitum tracta præscende ad placitum, liberè
 enim licet & sine omni periculo.

Ma

Vü

DE ARTE NATANDI

Vti demonstrantem me vides:

LIBER SECVNDVS

Huius hæc est commoditas, quod digitorum iuncturas (quæ post lotionem nonnunquam sunt immundæ) liquidó lauare & alijs nõ videntibus ad voluntatem nudare, præcindere, colere. Hæc etsi minus utilis sit, iucundior tamen est & venustior

CAP. 29.

ΤΕΤΡΑΦΑΝΗ.

Quatuor partes corporis supra aquas vno eodemq; tempore ostendens: caput scilicet vlnas genu. N. Curiosa hæc videtur agilitas nec breui tempore ediscenda. G. Eam experturi vno genu, supra alterum circumflexe eleuato positoq; altera densis vicibus elata depressaque tibia, vtriusq; manus dorso mamillis affixo, vlnis in altum eleuatis, pectore tumido, & quoad fieri potest eleuato, supini colludentes natant,

M 3

Sub

DE ARTI NATANDE

Sub hac forma.

Præter iucunditatem ex hac difficultate enatam, hac vtramq; (præsertim tibiæ alteram) in aquis profundissimis subleuare possimus, vt planè docet

CAP. 30.

TIBIÆ ERECTIO.

N. Nonne ostensio pedum, & tibiæ erectio eadem sunt. **G.** Minimè. Siquidem hæc non fit sine subleuamine alterius tibiæ manuumq; ex vtroq; latere, aquas paulò inferius inuoluentium, deprimentiumque: dein dum altera tibia ad mediam supra aquas erigitur, alia tibia fortiter densèq; aquas inferius deprimit,

M4

Præ-

DE ARTI NATANDE

Prasente vt patet demonstratione.

LIBER SECUNDVS.

Hac freti facilitate, vel populum potus aut aliud quippiam digito pedis maiore connexo flumen ad placitum transferre possunt, melius tamen multò & facilius illud efficit

CAP. 24.

MANVVM ERECTIO.

Upini dum natamus varius ac multiplex est manuum nostrarū vsus: aut enim corpus inter natandum a sorde abluimus, gramina a capite a brachijs â tibijs remouemus, aut nos facile subleuamus at manum vtramque perpendiculariter erigere multò maxime difficillimum est, simul & natare. *N.* Mihi videtur multis prædictis ratio multò facilior ac magis familiaris. *G.* At cum eriguntur brachia, contrahitur pectus, quo contracto corpus festinanter descendit. Itaque hîc latet huius agilitatis opus vt dum brachia erigimus pectus omninò non contrahamus, sed quoad possimus efferamus simul.

N

hoc

DE ARTE NATANDI

hoc modo.

LIBER SECUNDVS.

Id si artificiosè fortiterque faciamus, vel togam, vel crumenam,
vel aliud quiduis tutò transportemus Hanc sequitur.

CAP. 32.

OCREARVM IMPOSITIO

N. Potestne quis ocreatus natare ipsasue inter natandū induere?
G. Natare quidem, sed induere neque potest quisquā, neque
aliquando necesse est: quando quidem in aquis easdem exuere cu-
piunt periclitantes. **N.** Quid ergo OCREARVM IMPOSITIONEM
appellas? **G.** Non tam propter naturam quam propter formam
modumque agendi, similitudinem hominis ocreas induentis refe-
rentem, quia elata primò altera ab aquis tibia dein alia successiue
vtramque manibus ambabus complectentes, extensiuè dimittimus
sicut ocreas solent induentes. **N.** Quo artificio est hoc tentandum? **G.**
Pectore ventreque tumidè elato, extentoque, supra aquas eleuatur,
vt inspecta altera tibia depressa celeriter dum altera iam tibi mi-
nimè potest esse obscurum.

N₂

in

DE ARTE NATANDI

hoc modo.

LIBER SECVNDVS.

Hæc tibijs abluendis longè solet esse commodissima, graminibus-
q; abdicandis, huic non multum dissimilis est

CAP. 33.

SALTATIO CAPRÆ.

Sic dicta, quia sicut capræ saltantes, motionem pedum sedulo re-
duplicant: ita hoc pedum in aquis gestu perfuncti, reiterant
motionem illius generosè, vt solent in corona saltantes dum ex-
ultant Hæc pedum multiplex vna vice velocisq; elatio, non fit sine
excellenti animi magnitudine corporisq; agilitate neruosa. N. Hæc
si adsint, quomodo tamen ipsam agemus, & in sublimi clarè refe-
ramus? G. Fit pectore tumescente valdè, manibus bis teruè velo-
citer densisq; vicibus, aquas lateribus subsilientes, conglobantibus,
deprimentibusq;, sic tamen, vt ter, quateruè densis vicibus depres-
sis vltima vice parum manus dilatando, fortiter ac profundius so-
lita, aquas deprimendo, corpore firmiter exultante, tibias vtrasq;
ex aquis in altum eicias, duplicatis & reiteratis vicibus earum, id-
que complexè, vel sigillatim, priusquam in aquas iterum immer-
gantur.

N 3

Testan-

DE ARTE NATANDI
Testante oculo tuo & planè iam vidente.

Hæc difficillima omnium est, longèq; præclarissima. Hanc rectè si calleas apicem ipsum transcendisti, altiùs contendere noli, voti cum sis compos. *N.* Nec credo posse, sed dic quæso, nihilne natandi artis, latet sub aquis? *G.* Ea quidem magnam huius artis portionem suo iure sibi vindicat, quia pauci id tentant, præcipuè cum sit comes periculi. *N.* Ne graueris (amicorum nulli secunde) hoc quoq; artificium mihi retexere, & ante oculos, vti cœpisti, expressa demonstratione ponere. *G.* Tua vox, quam egregiè charam semper præ cæteris omnibus habebam, virtusq; generoso pectore tuo, diu multumque nobilitata, me monere visa sunt. Extremo actu ne deficiam. Fac amabo dum quæ restant sub aquis demonstrarem, tu vti cœpisti, veloci oculorum intuitu & perspicaci, motum gestumque nostrum obserues. *N.* Modò vt possim. *G.* Huius primus gradus dicitur.

CAP. 34.

VRINATIO.

N. **O**Mnibus hoc vitium est, quòd saxi similes fundum recta petunt. *G.* Vitium quidem est, sed non naturæ. *N.* Arte putasne opus esse vt submergamus? *G.* Aedipol, vt vel artificiosè, vel celeriter, vel decorè, vel sine detrimento. *N.* Quiuis facillè demergit sese, vt patet in tot totiesq; ponto pereuntibus. *G.* Imo verò difficulter: exemplum capias è multis, qui dum submergere sese student, diu iacentes proni, & enixè contendentes, tantum facies eorum occultatur flumine, occipite & natibus superficie aquarum altioribus: adeò vt astantes, pleno sæpè ore exclament, Virga, virga, opus est virga. *N.* Nequeunt isti in profundum descendere, etsi maximè velint? *G.* Ne quidem acriter contendentes itaque hinc elucet: natura hominem natare: cū non potest non nisi violenter submergi: totque indies aquis submersos interire, quòd violenter aquas ad se rapiunt: dum fundum ipsum pertingant, neque id quidem actutum, sed post longam in aquis colluctationem. *N.* Num periti ad fundum, quando & quam primum velint aliquando penetrant. *G.* Herculè, si opus est, sagittæ instar arcu distento emissæ: quodque iacula nequeunt cursum inuertere, progredi, regredi, ascendere, descendere, rectè, obliquè, mixtè, pro arbitra u suo. *N.* Submersionis modum, primum enarres. *G.* Quam imprimis narraui, ea est vrinatio, fitque credito in aquis corpore, pedibus arenosum fundum prementibus: sic positus, cum primum submersionem tentare conatur, exultat sursum à fundo contrahens ad pectus mentum & incuruans, Vertice capitis, fundum spectante, manuum dorsis sibi iuicem plicatis ante caput, eisdem sic coniunctis & in aquas fundum.

DE ARTE NATANDI

Versus velociter recteque detrusis: in descensione (dorso vnus manus alterius dorsum oppositè spectante & conglugente) exterius incuruatæ, dilatentur robuste, hæc q; dilatatio sursum tendat partim flectens retrorsum exempli gratia:

Hæc parit primam submersionis speciem, quæ dicitur

CAP. 35.

DESCENSIO PERPENDICVLARIS

Hanc frequentantes: ab altioribus locis quales sunt virides ripæ
 Harbores pontes lintres, aut naues priusquã descēdunt in aquas,
 aere sese attollant quò celerius rectiusque fundum petant. *N.* Qua
 corporis habitudine? quo gestu ac motu? Sicut sagitta in altum e-
 missa, cum ad sumum peruenit versa reuertitur vice eodem pror-
 sus modo aquas rectè subiturus, effert sese, quo rectius caput fun-
 dum pronè respiciat idque facillimè si dicto more manus inuicem
 oppositæ, quàm primum aquas penetrant curuatis exterius pal-
 mis sese vtrinque dilatent descendente capite, ipsis verò manibus
 contentione obliqua ascendentibus.

O

Vti

DE ARTE NATANDI

Vti præsens demonstratio docet.

Huius commoditas magna est in profundissimis arcis perscrutandis quas nisi hoc celeris motus beneficio facti nullo modo præ defectu spiritus accedere aut attrectare valeamus. Hac rariùs utimur quia maiori sit cum periculo, discriminis verò nullius, maxima verò voluptatis ac vsus, est sequens

CAP. 36.

SVBNATATIO.

N. **H.** Vic ego paulò sum quàm reliquis deditior. **G.** Esto. **A.** Aquas postquam prædicto more immissi simus primò (quod antequam immergimur nobis deliberandum est) vel summa vel media vel infima fluentis regione iam submersi manuum dorso, dorsum contingente, sic applicatas velociter extendamus, pollice fundum indice zenith spectantibus (quo profundius subnatate velis eo altius palmæ manus pollice fundum spectante) exterius sunt torquendæ, dum extenduntur, ac dilatandæ: quo verò altius velimus, subnatate & summæ superficiei proprius, eo latior palma manuum (sicut ventre solent natantes) esse debent, pollice utroque sese inuicem salutante palma fundum spectante; medio verò qui natate studet tutissimus pollice vtriusque manus parumper depresso anteriores fluctus ad sese attrahat, attractos etiam retrò propellat) manus incuruatæ sint retrosum, eodem prorsus modo distentis brachijs fortiterque aquas anteriores apprehendentibus & post se repellentibus ab vltima extensione anteriori, exterius circumgyrando quousque ad genua penè reducantur: hoc fit pedibus extensis, sicut dum ventre natamus, sed summum fluminis potius, quam fundum affectantibus.

DE ARTE NATANDI

Ecce autem:

Subnationem vsurpamus, cum vel aliquid fundo quærimus, vel cū ad diuersos locos nos occultè sub aquis transportare velimus vel si periclitanti fundoq; iacenti, opem auxiliumq; afferre studemus hoc casu. Caueas ne quempiam periclitantem, vel supra, vel aquis inferiùs temerè adeas, aut ne eum apprehendere te, vel supra, vel subtus finas Hoc enim si fit, actum est, abire non licet, perijsti. *N.* Quid ergo in hoc casu faciendum censes? *G.* Neminem in hoc casu adeas, nisi cautè & tutò. *N.* Id quì sciam & hoc quì fit? *G.* Est quodam prodire tenus, si non datur vltra. Itaq; amico si hanc gratiam postremam præstare velis, primo modice sit suffocatus, adeò vt acrimonia visus sit tibi pænè extincta. *N.* Hoc quì sciam? *G.* Quamprimum fundum contigerit, id plerunq; fit: Dein si quo locorum iacet, videre potes, aut pernosse, ne aquis te submittas, nisi duodecim ab eo pedibus distes propius supra ne accedas. Dein submersus non festinanti motu procedas, sed cautè sensim ac pedetentim: omnino acuté prouidens, propius aggressus, caueas ne te omninò pertingat. ponè accedens si potes illius capitis coma (facièq; eius supinè versa) apprehensa. ad rariores aquas eum attrahito, eleuans demittens, fricans, vestibus à frigore operiens in hoc fatali discrimine, si copia adsit, arrepto fune corporiq; alligato, terminum eius stantes in ripa, vel (si curtatior sit) sequens in amne, manu teneat, & signo à te dato fortiter ad se attrahat. His omnibus ritè perficiendis necessaria est

CAP. 37.

REVERSIO VRINARIA.

N. P^ossumus ne sicut supra solemus, sic submersi etiam, ad placitum reuerti? *G.* Eadem pene facilitate Hæc verò maxima ex parte & commodissimè, eodèmq; prorsus modo fit, quo priùs Tropica expedita, altera manuum plana palma exteriùs versa, aquasq; interiores repellente, altera posteriores plana canaq; palma attrahente, dum reuertimur in fine extensionis, digiti manus anteriùs extenti palma exteriùs versa sursum curuare se debent,

DE ARTE NATANDI
hac vt claret demonstratione.

Huius flos & perfectio vera adhuc explicanda restat scilicet

CAP. 38.

SVBNATATIO CIRCVLARIS.

CVm aliquid amissum, circumfluentes sub aquis quarimus (quod optimè solent canes venatici) circulo aream circumcingimus, diuersa loca lustrantes, idq; adeò methodicè, vt nonnunquam albos lapides monetam, cornua, calciaria, siue alia signa euidencia fundumq; natura affectantia, in amnem proijcimus, eademq; (etsi tria aut quatuor sint) aut plura, eodem quo iniecta fuerunt ordine (non omninò surgentes in altum) aggredimur simul ea exportantes omnia. Hæc expeditè quidem fiunt, dum subnatamus circulariter. *N.* Qua partium facultate hæc potissimum est peragenda? Manuum scilicet vtrîsq; : à dextris ad sinistram, aquas sedulò voluentibus, si ad dextram circuire studemus : sin ad sinistram contendimus, tunc manuum forma & inuolutio è termino procedit ac latere contrario.

O4

Vt

DE ARTE NATANDI
Vt liquet per exemplum.

LIBER SECVNDVS.

Quando rem aquis deperditā recta subnatatione præterimus, tunc circulari cursu errorem corrigimus. In omni etiam subnatatione caue ne vltius procedas quam clara tibi lux commonstrat viam quod si tenebris semelaquæ & oculi sint obducti hoc indicium est aut sub ripam te vltius prorepisse aut nimis profuudè descendisse aut sub lentre alioue superficiem aquarum tegente radiósc- que luminis abdicante non sine discrimine errasse. *N.* Quid ergo faciendum senses hoc periculo, cum neque videre quicquam nec aduocare quempiam neque ascendere neque liberè spirare possimus? *G.* Dentes huiusmodi locos aggredi noli at si festinanti cursu & veloci tenebris semel sis immersus præsentis animi memoria fretus rectâ linea retro quo intraisti reuertere sursum speciens lumen enim tibi longè illucet; præ omnibus cauens ne spirare tentes sub aquis: quod si hostium, ripis astantium spicula lethiferaque iacula aut diutius subesse cogant, quam commodè pati possumus, tunc affectanda nobis recurrit,

CAP. 39.

AGILITAS DELPHINI.

HÆc ascendere nos & descendere docet. Expedite elatiores paulò breuem trahimus spiritum depressique illicò procedimus tuto: idque per quingentos passus vitæ difficultate districtis (æstate præsertim) licet quam minima cum molestia:

P

excm.

DE ARTE NATANDI

exempli gratia.

LIBER SECVNDVS.

Hanc experturi, vna aut altera præmissa pronatatione prona, illi-
cò sese submergunt (quò profundius eò tutius modò videre possunt)
sint) pronatantes sub aquis, quousq; commode spiritum retinere &
reprimere valeant. Dein sensim procedentes, surgentesq; simul cū
præclaritate sese summis aquarum appropinquante sentiunt re-
pentè efferant caput, celeriq; attracto spiritu, actutum immergan-
tur summis aquarum. Vel propius vel remotius ad libitum pro-
cedentes hoc tentent toties, quoties præsens periculum & occasio
postulat. His iam laconicè dictis & viua sub imagine demonstra-
tis, scilicet quomodo per aquas tuti simus ab aquis, à periculis ab ini-
micis, littore nos prosequentibus, quid restat aliud, nisi

CAP. 40.

POSTREMVVS ACTVS.

ET si quo diutiùs natamus, eò melius agiliùsq; tamen post mul-
tam in aquis commorationem, siccum nobis affectandum est:
ne præ nimio aquarum frigore, membra (sicut iam mihi incipiunt)
nimium aquis quasi coacta videantur. Benè ergo lotus, omnibus-
q; membris mundus, locum commodum à te (priusquam molli a-
quarum glebæ corpus commisisti) diligenter obseruatum, vel su-
pinè, vel pronè, vel lateraliter, vel quod sæpè solitus sum retrogra-
datione supina aggredere: ripa erectus toga te circumdabis, manu-
q; pane prehensò calciatus discurre, lepidè ludens, exultansq; vi-
ridi prato. *N. Panis comestio nihil pertinet ad istam artem. G. Mul-
tum, siquidem post ancipitis stomachi languentem digestionem,
spiritus intus colligit, capitis dolores (qui post longam natationem
sæpè conueniunt) amouet, calorem reuocat, colorem renouat, cor re-
creat, totum hominem deniq; exhilarat. Hæc ego hodiè festinanter
tibi dixi omnia, sed admodum confuse, ut tempus tulit. Tu,
quo & amicitia nostra euidentior sit, & firmioribus tandè radici-
bus hæreat, dum tibi prosum, mihi autem non obesse videar, si sin-
gulis diebus bis teruè, his ripis præsens fueris, non grauabor equi-
dem te isthæc omnia sigillatim docere, neq; te deseram, donec &
mihi bellè placeas, & tibi peritè, pulchrè, egregiè denique nata-
se videre. *N. Nostri non est dignas nunc tibi referre gratias, cum
dies dabit (quod iam dies pubertati nostræ negat) maturas red-**

DE ARTE NATANDI

dam & tanto amore dignas. G. Gaudere si tibi lymphatica nostra ar-
ridet industria, & gratiam fuisse erga me, habeo gratias. Sed quia
Nocturnum Phoebus petens cubile, & fessa dies iam transacta &
glomerantes locorum istius turbæ nos hinc abire monent. Cra-
sciente Deo, hora prima pomeridiana, hunc locum reuisam
utroque bisque singulis successiue diebus. Vale. N. Placet, Et
opime. Vale.

FINIS.

DEO GRATIAS.

LONDINI,

Excudebat Thomas Dawson.

1587.

